

**Luokanopettajan kokemuksia vuoroasumisen merkityksestä  
lapsen koulunkäynnille**

Katriina Marjakoski

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Syyslukukausi 2020

Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Jyväskylän yliopisto

## Tiivistelmä

**Marjakoski, Katriina. 2020. Luokanopettajien kokemuksia vuoroasumisen merkityksestä lapsen koulunkäynnille. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. 74 sivua.**

Tutkimuksessa on tutkittu luokanopettajien kokemuksia siitä, miten lapsen vuoroasuminen vanhempien eron jälkeen näkyy lapsen koulunkäynnissä ja kouluarjessa. Tutkimuksessa tarkastellaan opettajien kokemuksia siitä, miten he ovat pyrkineet keskustelemaan erovanhempien kanssa lapsen koulunkäyntiin liittyvistä huolista. Lisäksi tarkastellaan, miten opettajat ovat pyrkineet ohjaamaan lasta ja vanhempia avun piiriin silloin, kun he ovat kokeneet lapselle olevan hankalaa asua vuoroviikoin tai lapsi on muulla tavoin näyttänyt kärsivän tilanteesta.

Tutkimuksen teoriaosuudessa käsitellään vuoroasumista käsitteenä ja sen yleisyyttä Suomessa ja muualla. Lisäksi tarkastellaan kodin ja koulun yhteistyön merkitystä lapsen koulunkäynnin tukena.

Tutkimuksessa on haastateltu avoimen teemahaastattelun menetelmällä viittä kokenutta luokanopettajaa. Haastatteluista on nostettu esiin yhteneväisiä teemoja luokanopettajien kokemuksista lapsen vuoroasumiseen liittyen.

Tutkimuksen tuloksena oli, että mikäli vanhemmat ovat asiallisissa ja jopa hyvissä väleissä keskenään ei lapsen vuoroasuminen juurikaan näy koulussa. Jos vanhemmat puolestaan riitelevät tai eivät tee yhteistyötä lapseen liittyen, oireilee lapsi monin tavoin. Hän voi olla koulussa levoton, itkuinen, käytökseltään haastava tai ahdistuneen oloinen. Joskus lapsen koulutavarat ovat ”väärässä kodissa” ja lapsi saattaa olla koko viikon ilman esimerkiksi jotakin koulukirjaa. Kognitiivisen osaamisen suhteen lapsen vuoroasuminen ei näy lapsen koulunkäynnissä. Opettajat kokivat, ettei vuoroasumisella ole suoranaista yhteyttä lapsen koulumenestykseen. Lapsen koulutehtävistä huolehdittiin pääsääntöisesti melko tavalla yhteneväisesti molemmissa kodeissa. Poikkeuksena tässä olivat kodit, joiden säännöt poikkesivat paljon keskenään. Vuoroasumisen vaihtopäivä saattoi näkyä negatiivisessa mielessä koulussa etenkin silloin, kun vaihtopäivä oli keskellä kouluviikkoa. Myös uusperheeseen liittyvät asiat näyttäytyivät koulussa sekä positiivisella että negatiivisella tavalla. Lapsella saattoi olla hyvä suhde vanhempansa uuteen kumppaniin tai hän saattoi kokea olevansa jollakin tavalla ulkopuolinen uusperheessä.

Luokanopettaja on aikuinen, jonka kanssa lapsi viettää suuren osan arjestaan. Tutkimukseni todisti, että opettaja tietää usein paljon asioita lapsen arjesta. Opettajan on tärkeää tietää, mitä erilaisia auttamiskeinoja hän voi tarjota lapsen vanhemmille tilanteessa, jossa näiden ero ja vuoroasumisratkaisu vaikuttaa kuormittavan lapsen arkea ja koulunkäyntiä.

Avainsanat: Vuoroasuminen, luokanopettaja, oppilas, kodin ja koulun yhteistyö

# SISÄLTÖ

## TIIVISTELMÄ

1. JOHDANTO.....	4
2. VUOROASUMISEN KÄSITE.....	7
2.1 Vuoroasumisen yleisyys Suomessa ja muissa länsimaissa.....	8
2.2 Aiemmat vuoroasumista koskevat tutkimukset ja asiantuntijoiden näkemykset vuoroasumisesta.....	10
2.3 Vanhemmuus eron jälkeen.....	15
3. KOULU JA OPETTAJA VANHEMPIEN KASVATUSTYÖN TUKENA.....	17
3.1. Kodin ja koulun välinen yhteistyö lainsäädännön ja opetussuunnitelman pohjalta	17
3.2 Kodin ja koulun yhteinen kasvatustyö.....	18
3.3 Oppilashuollollinen näkökulma kodin ja koulun välisessä yhteistyössä.....	20
4. TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN.....	23
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	23
4.2 Hermeneuttis-fenomenologinen tutkimusote.....	24
4.3 Laadullinen tutkimus, haastattelu ja aineiston hankinta.....	27
4.4 Aineiston analyysi.....	32
4.5 Tutkimusetiikka ja laadullisen tutkimuksen luotettavuus.....	34
5. TUTKIMUSTULOKSET.....	38
5.1 Kokemuksen kolme kategoriaa.....	38
5.1.1 Toimiva yhteistyö ”Alusta saakka kaikki on ollut selvää ja tasaista” .....	39
5.1.2 Kaksi erilaista kotia ”Koulu on tasaisin hetki päivää” .....	42
5.1.3 Vanhemmilla vakavia ristiriitoja ”Lapsi on iloton taakankantaja” .....	45
5.2 Kokemuksia kodin vaihtamiseen liittyen.....	48
5.3 Uusperhe voimavarana ja haasteena.....	50
5.4. Yhteistyöstä, huolen ilmaisemisesta ja vanhempainkeskusteluista.....	52
5.5 Ohjaaminen palveluiden piiriin ja yhteistyö muiden tahojen kanssa lapsen asioissa.....	56
6. YHTEENVETO JA POHDINTA.....	58
LÄHTEET.....	63
LIITTEET.....	71

# 1 JOHDANTO

Suomessa noin 13 000 avioliittoa vuosittain päättyy eroon. Vanhempien avio- tai avoero koskettaa vuositasolla noin 30 000 lasta tai nuorta. 60 % lapsista on eron tapahtuessa pieniä, korkeintaan alakouluikäisiä. Osa lapsista kokee eron monta kertaa, kun vanhempien uudetkin liitot päättyvät. (Poijula 2007, 235.)

Vuoroasumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi vanhempiansa eron jälkeen viettää suurin piirtein yhtä paljon aikaa kummankin vanhemman kodissa - esimerkiksi kaksi viikkoa tai viikon kerrallaan ja vaihtaa sitten kotia. Vuoroasumisen ajatuksena on se, että lapsi saa viettää yhtä paljon aikaa kummankin vanhempansa kanssa, ja näin vanhemmat voivat osallistua lapsen kasvatukseen ja huolenpitoon tasavertaisesti. (Mäkijärvi 2014, 73)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisesta uudistui loppuvuodesta 2019 ja vuoroasuminen mainitaan uudessa, 1.12.2019 voimaan tulleessa laissa ensimmäistä kertaa lapsen virallisena asumismuotona. Lainsäädännössä vuoroasumisella tarkoitetaan asumismuotoa, jossa lapsi asuu vanhempien erottua vuorotellen molempien vanhempiansa kodeissa niin, että asumista toisen vanhemman luona on kuukaudessa vähintään 40 prosenttia. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta 190/2019.) Vuoroasuminen mainitaan nyt Suomessa ensimmäistä kertaa lain tasolla, joten sen voi ajatella tästäkin syystä olevan tärkeä ja ajankohtainen tutkimusaihe.

Vuoroasuminen on käytännössä yleisempää kuin tilastoista saatavat luvut kertovat. Kaikki eroavat vanhemmat eivät koskaan käy lastenvalvojan luona, vaan sopivat asiat pelkästään keskenään. Tällainen keskinäinen ja epävirallinen sopiminen ei näy THL:n tilastoissa. Antti Rissanen, Aino Kääriäinen, Kati Rantala ja Laura Sarasoja (2017, 50) ovat tutkimuksessaan todenneet, että vain puolet heidän haastattelemistaan erovanhemmista oli asioinut lastenvalvojan luona. Toisella puolella vanhemmista ei ollut erotilanteessa ollut mitään viranomaiskontaktia, vaan he olivat sopineet vuoroasumiskäytännöstä keskenään, ilman lastenvalvojatapaamista.

Olen aikaisemmalta ammatiltani sosiaalityöntekijä ja olen työskennellyt yli 10 vuotta lastenvalvojana ensin Nokian kaupungilla ja viimeiset 3 vuotta ennen luokanopettajaopintojen aloittamista Tampereen kaupungin palveluksessa. Lastenvalvojan tehtävänä on neuvotella yhdessä vanhempien kanssa lasten huoltajuutta, asumista ja tapaamisoikeutta sekä elatusapua koskevista sopimuksista ja vahvistaa vanhempien laatimat sopimukset. Olen vahvistanut työssäni useita vuoroasumissopimuksia erilaisissa tilanteissa. Joskus vanhemmat ovat olleet hyvissä ja asiallisissa väleissä keskenään, mutta toisinaan lapsen vaihtotilanteet kodista toiseen ovat olleet haasteellisia. Tällöin vaihdot on toteutettu julkisessa tilassa, kuten huoltoaseman pihassa, ja vanhemmat ovat keskenään riidellessään jopa heitelleet lapsen kasseja ja tavaroita pitkin huoltoaseman pihaa.

Valmistuessani luokanopettajaksi minua kiinnostaa tutkia vuoroasumista koulun, oppimisen ja erityisesti luokanopettajan työn näkökulmasta. Tutkimuskysymyksiäni ovat: miten lapsen vuoroasuminen näyttäytyy luokanopettajalle, miten vanhempien hyvä ja toimiva yhteistyö tai sen puuttuminen näkyy lapsen kouluarjessa ja mitä vaikutuskeinoja opettajalla on riitaisten vanhempien kanssa keskustelemiseen ja oman huolensa esiin nostamiseen. Lapsi viettää ison osan lapsuus- ja nuoruusiän arjesta koulussa ja koululuokassa. Luokanopettaja voi muodostua lapselle tärkeäksi aikuiseksi, johon lapsi luottaa, ja jolle hän voi kertoa myös huoliaan ja murheitaan. Opettajalla voi olla iso rooli myös silloin, kun hän huolestuu lapsesta ja kertoo huolensa eteenpäin lapsen vanhemmille ja pystyy näin auttamaan lasta hankalassa tilanteessa.

Olen nimenomaan halunnut lähteä pro gradussani tutkimaan itselleni tuttua ja läheistä sekä laajalti hyvin kiinnostavaa ja monenlaisia ajatuksia ja mielipiteitä herättävää aihetta. Julkisesta keskustelusta saa kuvan, että vuoroasumisesta ajatellaan ainakin Suomessa melko mustavalkoisesti. Yhtäältä osa vanhemmista ja asiantuntijoista ovat erittäin vahvasti vuoroasumista puolustavia ja pelkäävät sen hyvät puolet tunnustavia. Toisaalta keskusteluissa esiintyy näkemyksiä, joiden mukaan vuoroasuminen olisi mahdollisesti jopa "lailla kiellettävä" asumismuoto lapsille vanhempien eron jälkeen. Onkin mielenkiintoista päästä hankkimaan tietoa

siitä, millaisia kokemuksia luokanopettajilla on lapsen vuoroasumisesta oman työnsä näkökulmasta.

Tämän tutkimuksen empiirinen osuus on toteutettu haastattelemalla viittä nokialaista luokanopettajaa. Haastattelut on toteutettu teemahaastattelumenetelmällä esittämällä avoimia kysymyksiä. Tutkimukseni taustalla on vahva kiinnostus siihen, miten lapsen vuoroasuminen näkyy lapsen koulunkäynnissä ja koululuokassa. Lisäksi haluan saada tietoa siitä, mitä opettaja kokee voivansa tehdä lapsen tilannetta parantaakseen, mikäli hän näkee ja kokee lapsen elämän olevan hankalaa vanhempiensa eron ja vuoroasumisratkaisun vuoksi.

Oheisessa lainauksessa Leena Mäkijärven teoksesta *Kahden kodin lapset*, tulee selvästi esille se, kuinka tärkeä henkilö opettaja voi lapsen elämässä olla. Opettaja tehtävä on toki ensisijaisesti opettaa, mutta opettajan merkitys lapselle tuttua ja turvallisenä aikuisena sekä tätä kautta lapsen henkisen hyvinvoinnin tukijana voi myös joskus nousta tärkeäksi seikaksi koulunkäynnin suhteen.

*”Mä en o kertonut koulussa, että vanhemmat on eronnut. Mutta opettaja tiesi sen kuitenkin. Se pörrötti mun tukkaa ja sanoi, että se auttaa, jos tulee jotain hankalaa. Ope on ollut mulla ekaluokasta asti. Se tuntee mut.”* Poika, 12

(Mäkijärvi 2014, 53.)

Seuraavissa kappaleissa avaan vuoroasumisen käsitettä ja tutustun vuoroasumisesta tehtyihin aiempiin tutkimuksiin sekä asiantuntijoiden ajatuksiin vuoroasumisesta. Käsittelen myös vuoroasumisen yleisyyttä Suomessa ja länsimaissa. Lisäksi selvitän kodin ja koulun yhteistyön merkitystä lapsen koulunkäynnin kannalta sekä avaan tutkimukseni teoreettista taustaa ja viitekehystä. Tutkimukseni lopussa kirjoitan auki tutkimustulokseni ja pohdin tutkimukseni tuloksia ja merkitystä.

## 2. VUOROASUMISEN KÄSITE

Kansainvälisessä kirjallisuudessa vuoroasumisesta käytetään käsitteitä dual residence, physical joint custody, shared parenting, shared physical custody ja shared care (Linnavuori 2007, 26-27). Kansainvälisten tutkimusten tulkintaa vaikeuttaa käsitteiden moninaiset ja välillä epäselvät merkitykset sekä tutkimuksellisen kontekstin ja lasten huoltoon liittyvien lakien eroavaisuudet maittain. Joissakin tutkimuksissa saatetaan määritellä vuoroasumiseksi jo se, että lapsi asuu toisen vanhempansa luona vähintään 30 prosenttia. (Ks. esim. Nielsen 2011.)

Suomessa vuoroasumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi asuu vanhempiensa eron jälkeen lähes yhtä paljon kummankin vanhempansa luona (Ks. esim. Linnavuori 2007). Asuminen voi olla järjestetty niin, että lapsi vaihtaa kotia viikon välein tai asuu toisen vanhempansa luona yhtäjaksoisesti kaksi viikkoa ja vaihtaa sitten toisen vanhempansa luokse seuraaviksi kahdeksi viikoksi. Vuoroasumisen ajatuksena on, että lapsi saa viettää yhtä paljon aikaa kummankin vanhempansa kanssa ja vanhemmat pystyvät osallistumaan lapsen hoitoon ja kasvatukseen tasavertaisesti. (Mäkijärvi 2014, 73.)

Hannariikka Linnavuoren (2017, 26-27) tehdessä tutkimusta vuoroasumisesta vuonna 2007, vuoroasumisen käsite oli vielä melkoisen uusi ja Linnavuori pohtikin tutkimuksessaan käsitettä suhteessa käsitteisiin vuorotteleva asuminen ja 50: 50-asuminen.

Lasten vuoroasumISRatkaisun arvellaan olevan yhä kasvamassa oleva järjestely vanhempien erotessa. Tampereen kaupungin lastenvalvojat ovat vuosien 2011-2016 välisenä aikana vahvistaneet vuoroasumisen keskimäärin 13 %:ssa lasten asumista koskevia sopimuksia. Vuonna 2017 sama prosenttiluku on ollut 17 % ja vuonna 2018 jo 26 %. Tästä voi päätellä vuoroasumisen lisääntyneen ainakin tamperelaislapsilla. (Tieto perustuu Tampereen kaupungin lastenvalvojien tilastoon.) Koko Suomessa noin 13-15 % vanhemmista on sopinut lapsen tai lasten vuoroasumisesta. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen uusimmassa huolto- ja tapaamisoikeussopimuksia koskevassa raportissa ilmoitetaan, että vuoroasumisesta on vuonna 2019 sovittu koko

Suomessa 19 %:ssa kaikkia lapsen asumista koskevissa sopimuksissa ja sopiminen on koskenut kaikkiaan 3330 lasta. (THL:n tilastoraportti 20/2020.)

Joulukuussa 2019 lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tullut muutos katsoo, että jos lapsi asuu vähintään 40 % ajastaan toisen vanhempansa luona, on kyse vuoroasumisesta. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta 190/2019).

Vuoroasumisen käsite on vakiintunut yhteiskunnalliseen keskusteluun ja sitä käytetään yleisesti. Vuoroasuminen voidaan järjestää myös niin, että lapsi tai lapset asuvat koko ajan samassa kodissa ja vanhemmat vuorottelevat ja vaihtavat kotia viikon tai kahden viikon välein. Tällainen järjestely on kuitenkin ainakin Suomessa edelleen melko harvinainen ja kestää yleensä vain lyhyen ajan.

Länsimaiseen ajatteluun kuuluu näkemys siitä, että eron jälkeen vanhempien yhteinen vanhemmuus ja yhteishuolto on lapsen edun mukaista. Historiallisesti korostettu ajatus äitiyden ja äidin ensisijaisuudesta lapsen elämässä on koko ajan vähentynyt ja isät ovat saaneet yhä enemmän roolia lapsen hoivassa ja kasvatuksessa. Keskustelu psykologisesta vanhemmuudesta ja sukupuoliroolien tärkeydestä lapsen kehityksessä ja laajemmin lapsen koko elämässä, on laajentanut ajattelua ja johtanut siihen, että lapsen molemmilla vanhemmilla katsotaan olevan tärkeä merkitys lapsen tasapainoisessa kehityksessä. Edelleen keskustelussa on kuitenkin ajatuksia kaikista edellä mainituista ulottuvuuksista, kun puhutaan lapsen asemasta erossa ja vanhempien rooleista. (Kurki-Suonio 2000, 183-205.)

## 2.1. Vuoroasumisen yleisyys Suomessa ja muissa länsimaissa

Vuoroasuminen on yleistynyt Suomessa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Viimeisessä Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen laatimassa raportissa ilmoitetaan, että koko Suomessa vuonna 2019 kaikista lapsen asumisesta laadituista lastenvalvojan vahvistamisista sopimuksista 19 % on ollut vuoroasumissopimuksia. Vuoroasumisesta on vuonna 2019 sovittu yhteensä 3330 lapsen kohdalla. (THL:n raportti 20/2020.)



Tampereen kaupungin lastenvalvojat ovat vuosina 2011-2016 vahvistaneet vuoroasumisen keskimäärin 13 %:ssa lasten huoltoa ja asumista koskevissa sopimuksissa. Vuonna 2017 sama prosenttiluku on ollut 17 % ja vuonna 2018 jo 26 %. Näistä luvuista voi päätellä, että vuoroasuminen on selvästi lisääntynyt tamperelaislapsilla viime vuosina. (Tampereen lastenvalvojien tilastot.)

Kaikkienensa vuoroasumisen yleisyyttä Suomessa on haastavaa arvioida, koska kaikki vanhemmat eivät käy lastenvalvojan luona laatimassa virallisia huolto- ja tapaamissopimuksia, vaan sopivat asiat keskenään. Tällainen vuoroasuminen ei näy tilastoissa.

Vuoroasuminen on ollut Ruotsissa yleistä jo vuosikymmenien ajan. 1980-luvulla erolapsista vain noin yksi prosentti asui vuoroin molemmilla vanhemmillaan. Vuonna 2006 vuoroasumisen piirissä oli jo viidennes ruotsalaisista eroperheiden lapsista ja vuonna 2013 jo 30-40 prosenttia eroperheiden lapsista asui molemmilla vanhemmillaan vuorotellen. (Willen & Richards 2006; Bergström 2013). Isät ovat Ruotsissa osallistuneet jo pitkään lastensa hoivaan ja kasvatukseen. He ovat halunneet jatkaa aktiivista vanhemmuutta myös eron jälkeen. Vuoroasumisen yleinen käytäntö Ruotsissa perustuu siis hoivaisyyden korostamiselle ja myös sille, että Ruotsin valtion sosiaalipolitiikka on tukenut tasa-arvoista lastenhoitoa ja isien osallistumista lasten hoitoon ja kasvatukseen.

Muissa länsimaissa valtaosa eroperheiden lapsista jää asumaan eron jälkeen äitinsä luokse ja tapaa säännöllisesti isäänsä. Vuoroasuminen on kuitenkin yleistymässä ja on arvioitu, että esimerkiksi Hollannissa noin viidennes eroperheiden lapsista asuisi molempien vanhempiensa luona. Lisäksi lapset jakavat kouluun ja vapaa-aikaan liittyvät asiat kummankin vanhemman kanssa. (Spruijt and Kosmos 2010; ref. Bakker & Mulder 2013). Hollannissa vuoroasuminen on kaksinkertaistunut ennen vuotta 1990 eronneiden ja vuoden 1998 jälkeen eronneiden vanhempien lapsilla (Bakker & Mulder 2013). Vuonna 1998 viisi prosenttia erolapsista vuoroasui ja vuonna 2008 jo 16 prosenttia. Vuoroasumisen yleistymisen on siis ollut myös Hollannissa suhteellisen nopeaa. (Spruijt & Duindam 2009.)

Iso-Britanniassa vuonna 2009 tehdyssä tutkimuksessa noin joka kymmenes eroperheen lapsi asui vuoroviikoin vanhempiensa luona (Peacey & Hunt 2009; ref.

Davies 2015). Kuuden vuoden kuluttua laaditun tutkimuksen mukaan arvioitiin n. 3-16 prosentin erolapsista asuvan sekä isänsä että äitinsä kanssa (Davies 2015, 1-14).

Vuoroasumisen katsotaan olevan enemmänkin korkeasti koulutettujen, ylempien sosiaaliluokkien ja taloudellisesti hyvin toimeentulevien vanhempien ratkaisu. Hollannissa tehdyssä tutkimuksessa vuoroasumisen on katsottu selvästi yleistyneen verrattuna ratkaisuun, jossa lapset jäävät asumaan äitinsä luokse. (Bakker & Mulder 2013, 851-866.)

Kaikissa tutkimuksissa ja myös suomalaisissa tilastoissa esiin tulleen informaation perusteella voidaan päätellä vuoroasumisen yleistyneen. Näyttää myös siltä, että vuoroasuminen ja sen yleistyminen on osa tasa-arvokehitystä, jonka nuoremmat sukupolvet ja siihen sukupolveen kuuluvat vanhemmat ovat omaksuneet entistä useammin erotilanteessa.

## 2.2. Aiemmat vuoroasumista koskevat tutkimukset ja asiantuntijoiden näkemykset vuoroasumisesta

Vuoroasumista on tutkittu pitkälti laadullisilla menetelmillä ja tutkimuskohteena ovat olleet pääsääntöisesti lapset, nuoret ja vanhemmat sekä heidän kokemuksensa. Vuoroasuminen asumismuotona on nähty melko positiivisena vaihtoehtona etenkin lapsen hyvän tunnesiteen muodostumisessa kun vuoroasumista verrataan muihin eroasumisjärjestelyihin, kuten toisen vanhemman tapaamisiin joka toinen viikonloppu. Toisenlaisiakin näkemyksiä on esitetty.

Ammatti-ihmisten mielipiteet vuoroasumisratkaisuihin ovat olleet viime vuosikymmeninä moninaiset. Vuoroasuminen asumismuotona on joidenkin asiaan perehtyneiden mielestä lapselle liian kuormittavaa ja ahdistavaa. Sekä vuoroasumisen positiivisia näkemyksiä että vuoroasumisen negatiivisia näkemyksiä voidaan perustella lapsen hyvinvoinnilla. (Linnavuori 2007, 9-10.). Vuoroasumisesta tehtyyn tutkimukseen on tartuttu hyvin innokkaasti ja tulkittu niitä lapsen näkökulmasta sekä myönteisellä että kielteisellä tavalla. (Esim. Aaltonen 2009.)

Jari Sinkkosen (2011, 179-180) käsityksen mukaan lapsi hyötyy yhden kodin mallista ja vuoroasuminen heikentää hänen mukaansa turvallisuudentunnetta. Hän on myös vahvasti sitä mieltä, että erovanhemmat eivät useinkaan pysty keskustelemaan ja sopimaan lapsen liittyvistä asioista riidattomasti. Sinkkonen toteaa lisäksi, että tehdyissä tutkimuksissa on huomioitu lapsen hyvinvointia kiintymysteorian näkökulmasta varsin vähän. Maarit Silvén (2005, 423-426) puolestaan on asiasta Sinkkosen kanssa eri mieltä. Silvénin mielestä vuoroasuminen on tärkeää, koska lapsella säilyy tällöin paremmin kiinteät ja lämpimät välit sekä äitiin että isään.

Luokanopettajien kokemuksia vuoroasuvan lapsen koulunkäynnin näkökulmasta ei ole tutkittu vaan tutkimuksen kohteena ovat siis olleet ennemminkin lapset ja nuoret itse tai heidän vanhempansa. Koulunkäyntiä on sivuttu tutkimuksissa esimerkiksi yhtä pitkän koulumatkan suhteen molemmista kodeista. Seuraavassa tarkastelen lyhyesti vuoroasumista koskevia tutkimuksia ja niiden tuloksia.

Hannariikka Linnavuori (2007, 154-161) on väitöstutkimuksessaan tutkinut vuoroasumista lasten näkökulmasta ja pyrkinyt selvittämään lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Tutkimus lasten näkökulmasta oli vuonna 2007 uutta, koska aiemmin vuoroasumista oli Suomessa tutkittu ja arvioitu lähinnä aikuisia tutkimalla ja haastatteleamalla.

Linnavuoren tutkimuksen tuloksena oli, että lapsen mielipidettä tulisi aina kuulla asumisjärjestelyihin liittyvissä ratkaisuissa. Useissa tapauksissa haastatellut lapset kertoivat, että vuoroasumisjärjestely oli vanhempien päättämä ratkaisu. Lapset kokivat lisäksi, että heillä ei ollut paljoakaan sananvaltaa vuorottelujaksojen keston vaan lapset toimivat sen mukaan, mitä vanhemmat olivat päättäneet. Vuoroasumisen kuormittavana puolena lapset kokivat sen, että he joutuivat joskus välittämään tietoa ja viestejä vanhempiensa välillä. Myös vanhempien ristiriidat ja käytännön haasteet esimerkiksi tavaroiden suhteen nousivat haastatteluissa esille. Lapset ilmaisivat omilla kokemuksillaan myös sitä, että he joutuivat joskus esittämään iloista ja pyrkivät näin lisäämään myönteistä ilmapiiriä, jos vanhempien välit olivat riitaiset ja kireät. Linnavuoren tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan tukeneet tuohon ajankohtaan yleisen keskustelun ajatusta siitä, että vuoroasuminen olisi lapselle

raskasta ja kuormittavaa. Linnavuoren tutkimustuloksena oli, että vuoroasuminen antaa lapselle kaksi kotia, mahdollisuuden luoda tiiviin ja lämpimän suhteen kumpaankin vanhempansa, mutta tälle kaikelle on "hintana" jatkuva paikan ja kodin vaihtaminen. (Linnavuori 2007, 154–161.)

Hannariikka Linnavuoren vuonna 2007 valmistunut väitöskirja sai jatkoa vuonna 2018, kun hän tutki samoja, nyt jo aikuisiän saavuttaneita lapsia seurantatutkimuksena (Linnavuori 2018). Seurantatutkimuksessa kävi ilmi, että noin puolet vuonna 2007 haastatelluista lapsista oli nuoruusiässä siirtynyt asumaan pääasiallisesti vain toisen vanhempansa luokse, vaikka he olivat aikaisemmin arvelleet asuvansa aikuisuuteen saakka vuoroasumisjärjestelyssä. Syyksi muuttamiselle jo aikuistuneet nuoret kertoivat mm. käytännön asiat ja ihmissuhdesyyt. Seurantatutkimuksessa nuoret kertoivat, että kokivat tärkeänä joustavan kulkemisen molempien kotien välillä. Lisäksi he halusivat yhteydenpidon olevan toimivaa. Koulumatkan pituus molemmista kodeista nousi esille tässä tutkimuksessa, ja lisäksi haastatellut kokivat, että yhteydenpidon kavereihin tuli onnistua molemmista kodeista. Lapsena nämä samat haastateltavat eivät olleet juurikaan nostaneet näitä seikkoja esille. Tämä saattoi johtua lasten nuoresta iästä tai solidaarisuudesta vanhempia kohtaan.

Vuoden 2018 seurantatutkimus nosti esille enemmän vuoroasumiseen liittyviä pulmia. Erilaisista esille nostamistaan pulmista huolimatta kaikki haastatellut yhtä lukuunottamatta, olisivat kuitenkin valinneet omalle lapselleen vuoroasumisen mahdollisessa erotilanteessa. Vuoroasumisen hyvinä puolina haastateltavat näkivät erityisesti sen, että kahdessa kodissa asuminen kehittää joustavuutta, itsenäisyyttä ja sopeutumiskykyä. Toisaalta mainituksi tuli osittain myös se, että järjestely aiheuttaa juurettomuuden tunnetta. Haastatellut pitivät jatkuvaa muuttamista kuormittavana, erityisesti siihen liittyvän tavaroiden hallinnoinnin osalta. Molempien vanhempien kanssa eläminen oli osalle myönteistä vaihtelua, kun taas osa koki sen henkisesti rasittavana. Linnavuori koki, että vuoroasumisesta luopuneiden nuorten kohdalla tilannetta oli mahdotonta aavistaa tai ennakoida aiemmin tehtyjen haastatteluiden perusteella. Linnavuoren päätelmänä oli, että vuoroasuminen tulisikin kenties nähdä enemmänkin tietyn elämänvaiheen ratkaisuna ja siitä olisi oltava tarvittaessa myös

valmiita luopumaan, jos vanhemmat tai erityisesti lapsi kokevat järjestelyn toimimattomaksi. (Linnavuori 2018, 23-51.)

Hannele Forsberg ja Leena Autonen-Vaaraniemi (2015, 450-455) ovat tutkineet seitsemän nuoren laatimia kirjoituksia, joissa nämä ovat pohtineet kokemuksiaan vuoroasumisesta. Kirjoitelmien perusteella tutkimuksessa nousi esiin kolme erilaista vuoroasumisen tarinatyyppiä: Onnistumistarina, tarina vuoroasumisen ihanuudesta ja kurjuudesta sekä tarina vuoroasumisesta tragediana. Vuoroasuminen kuvattiin näissä tarinoissa joko onnistuneeksi, ristiriitaiseksi tai vaikeaksi tunnekokemukseksi. Onnistumistarinoissa vanhemmuus jatkui ja vanhemmat kantoivat lapsesta/lapsista edelleen yhteistä vastuuta. Ristiriitaisissa tarinoissa vuoroasuminen näyttäyty osaltaan normaalistavana perhemallina, mutta mukana on erilaisia riskejä, mm. kodin jatkuva vaihtaminen ja ihmissuhteiden sekä asuinpaikkojen vaihtelevuus. Tragediana kerrottu tarina puolestaan nostaa esiin ongelmia; lapsi oli esimerkiksi perhe-elämän vastuullinen organisoiija, kun vanhemmat eivät riitojensa vuoksi siihen pysty. Antti Rissanen (2016, 250-255) on käyttänyt tutkimuksessaan määrällistä aineistoa (4 574 laajaan kyselyyn vastannutta suomenkielisten peruskoulujen oppilasta) ja analysoinut erilaisia riskikäyttäytymisen muotoja (esim. humalajuominen, oppimis- ja univaikeudet) sekä erilaisia hyvinvoinnin kriteerejä suhteutettuna nuoren asumismuotoon. Tutkimuksen tulokset tukevat sitä, että vuoroasuminen ei lisää nuoren riskiä voida huonommin tai omata enemmän riskikäyttäytymiseen liittyviä toimintatapoja kuin muissa ydinperheen ulkopuolisissa asumismuodoissa asuvilla nuorilla. Vuoroasumisen osalta tulokset kertovat samaa kuin Pohjoismaissa tehdyt tutkimukset siitä, että vuoroasuvilla lapsilla riski heikompaan hyvinvointiin ja erilaiseen riskikäyttäytymiseen on pienempi kuin yhden vanhemman kanssa asuvalla tai uuserheen nuorella.

Ruotsalainen tutkija Curt Hagqvist (2015) on tehnyt laajan tutkimuksen, jossa hän on tutkinut yli 170 000 nuorta ja selvittänyt tutkimuksessaan heidän asumisjärjestelynsä ja hyvinvoinnin yhteyttä. Hagqvist sai tutkimuksensa tulokseksi sen, että vanhempien riitely on lapselle aina tämän hyvinvointiin kielteisesti vaikuttavaa, olipa kyse ydinperheessä elävästä lapsesta tai nuoresta taikka eroperheen lapsesta millaisessa asumisratkaisussa tahansa. Kaikkinensa Hagqvistin

tutkimuksen tuloksena oli, että lapsen ja vanhemman välisellä suhteella on huomattavasti suurempi vaikutus lapsen hyvinvointiin kuin asumisratkaisulla. (Emt. 44.)

Yhdysvaltalainen Nielsen (2011) on tutkinut kaikkiaan kolmen vuosikymmenen ajan vuoroasuvien lasten hyvinvointia. Hänen tutkimuksensa osoittavat, että vuoroasuvilla lapsilla on tasavertaiset tai jopa paremmat tunnetaidot, käyttäytyminen ja fyysinen hyvinvointi sekä koulumenestys verrattuna yksinhuoltajaperheessä asuviin lapsiin. Vuoroasuminen mahdollistaa vahvan tunnesiteen säilymisen isän ja lapsen välillä. Viikonloppuisuus ei Nielsenin mukaan riitä turvamaan riittävästi tätä suhdetta, koska suhteen säilymisen edellytyksenä on tavallisen arjen eläminen yhdessä lapsen kanssa. Jaettu asuminen mahdollistaa lapselle hyvät sosiaaliset taidot ja vahvistaa isän ja lapsen keskinäistä tunnesidettä. Vuoroasuvien vanhempien vuorovaikutustaidot ovat sellaiset, että he pystyvät keskustelemaan lasten asioista yhdessä. Heillä on erimielisyyksiä, kuten ydinperheen vanhemmillakin, mutta he pystyvät keskustelemaan niistä ja ratkaisemaan niitä. Useimmat vuoroasumisratkaisuun päätyneiden vanhempien perheistä ovat suhteellisen vakaita ja perhemallit melko pysyviä.

Kaiken kaikkiaan nuoren hyvinvointi ja siinä tapahtuvat muutokset perhemuodon muuttuessa ja muutoksen jälkeen ovat moniulotteinen tapahtumasarja, josta ei välttämättä voida vetää suoraa johtopäätöksiä erilaisten tutkimuksellisten tulosten suhteen. Nuoren elämään vaikuttaa aina paljon erilaisia muuttujia, mm. luonnetekijät ja ikä sekä lisäksi vanhempien väliset suhteet, nuoren suhde vanhempiansa sekä perheiden taloudellinen tilanne. Vanhempien ero aiheuttaa kuitenkin aina lapselle ja nuorelle stressaavan tilanteen ja sillä voi olla erilaisia kielteisiä seurauksia lapsen hyvinvoinnille. (Esim. Amato 2005.)

Edellä mainittujen sekä suomalaisten että kansainvälisten tutkimusten antamat tulokset vuoroasumisesta ovat pääsääntöisesti varsin myönteisiä. Lapsen hyvä ja myönteinen suhde molempiin vanhempiin nähdään lapselle suotavana, myönteisenä ja tärkeänä asiana. Monissa kohdin tämä näkemys nousee mahdollisten vuoroasumiseen liittyvien haasteiden ja lasta kuormittavien tekijöiden edelle. Joissain tutkimuksissa on nähty, että ratkaisevaa lapsen hyvinvoinnille ovat vanhempien

keskinäiset välit ja yhteistoiminta. Tärkeänä tutkimustuloksena on ollut se, että vuoroasuminen tukee lapsen tasapainoista ja hyvää suhdetta molempiin vanhempiinsa. (Esim. Hagqvist 2015, 44.) Vuoroasumisen ”onnistumiseen” vaikuttavat kuitenkin tutkimusten mukaan monet tekijät, mm. vuoroasumisen toteuttamistapa ja sen käytännöt, perheenjäsenten väliset suhteet ja lapsen henkilökohtaiset ominaisuudet.

Vuoroviikkovanhemmuus toimii parhaiten, kun vanhempien yhteistyö toimii hyvin ja he pystyvät keskustelemaan lapsensa/lastensa asioista. Vuoroasumisessa vanhemmilta edellytetään tiiviimpää yhteistyötä kuin esimerkiksi joka toinen viikonloppu-tapaamisjärjestelyssä. Vuorottelevassa asumisessa lapsen on mahdollista saada molempien vanhempiensa aikaa ja hänelle muodostuu usein tiiviimpi ja läheisempi suhde kumpaankin vanhempaansa. Haastavaa on usein se, että lapsen tavaroita on molempien vanhempien luona. Joskus lapsi myös saattaa ikävöidä kovasti toista vanhempaansa toisen luona ollessaan. Jatkuva tunne liikkumisesta ja kodin vaihtamisesta voi aiheuttaa sen, ettei lapsi pääse kunnolla asettumaan kumpaankaan kotiin. Parhaimmassa tapauksessa lapsi kokee, että hänellä on kaksi hyvää kotia, pahimmassa tunne saattaa olla sellainen, että lapsi kokee olevansa ilman kotia. (Belt 2018, 16-17.)

### 2.3 Vanhemmuus eron jälkeen

Lapsiperheen vanhempien erotessa parisuhde päättyy, mutta vanhemmuus jatkuu. Lasten näkökulmasta on erityisen merkityksellistä se, miten vanhemmat suhtautuvat yhteiseen vanhemmuuteen entisen kumppanin ja lapsen toisen vanhemman kanssa.

Maccoby ym. (1993) ovat havainneet tutkimuksissaan kolme erilaista erovanhemmuuden toimintatapaa. Yhteistyötä tekevät vanhemmat ovat niitä, jotka eronkin jälkeen pystyvät keskustelemaan lapsista ja lasten asioista. He pyrkivät välttämään riitelyä ja tukemaan toinen toistensa vanhemmuutta. Riitelevät vanhemmat keskustelevat keskenään, mutta toisiaan kritisoiden ja kyseenalaistaen. Samalla he puolustavat omaa vanhemmuuttaan. Toisiinsa sitoutumattomat vanhemmat ovat lastensa elämässä, mutta toteuttavat vanhemmuutta omalla

tavallaan sekä omilla tahoillaan ilman keskusteluyhteyttä tai yhteistyötä. Lastensa asioista he keskustelevat lasten kautta. Tämä aiheuttaa sen, ettei vanhempien välillä ole riitaisuutta, mutta ei myöskään yhteistä vanhemmuutta.

Mäkijärven (2014) mukaan kaikki tutkimustieto tukee sitä näkemystä, että vanhempien riitaisuudet, toisen vanhemman arvon vähättely ja pahan puhuminen toisesta vanhemmasta lapsen kuullen, vaarantavat lapsen tervettä psyykkistä kehitystä. Vaikka lapset ovat yksilöitä, ja heidän kykynsä ymmärtää ja käsitellä vaikeita tilanteita vaihtelee, edellä mainitut tilanteet ovat kuitenkin aina lapselle erittäin vaikeita ja vaurioittavia. (Emt. 126-127.)

Osa vanhemmista hoitaa lapsen ja nuoren asioita hyvin myös erotessaan ja pystyy antamaan lapselle tukea ja ymmärrystä vaikeassa tilanteessa. (Mäkijärvi 2014, 126). Mäkijärvi (2014, 122) nostaa esille ajatuksen siitä, että jokaisen lapsen lähellä olevan aikuisen - ei pelkästään lapsen oman vanhemman - olisi hyvä pysähtyä tarvittaessa kuuntelemaan lasta ja pyrkiä herkällä tavalla "lukemaan" lapsen viestejä ja ymmärtämään hänen tilannettaan sekä yritettävä vastata hänen tarpeisiinsa.

Erityisesti alakoulussa luokanopettaja viettää paljon aikaa oman luokkansa ja sen oppilaiden kanssa. Opettajan ja oppilaan välille voi muodostua luottamussuhde, jolloin lapsi puhuu paljonkin kotiasioitaan opettajalle. Opettajan rooli kasvattajana ja lapsen kuuntelijana voi muodostua merkitykselliseksi ja tärkeäksi. Opettajan ammattitaitoa on tällaisessa tilanteessa arvioida lapsen tilannetta ja ottaa tarvittaessa asiat puheeksi lapsen vanhempien kanssa.



### 3. KOULU JA OPETTAJA VANHEMPIEN KASVATUS- TYÖN TUKENA

Kodin ja koulun välinen yhteistyö perustuu perusopetuslakiin ja siitä on runsaasti mainintoja myös perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Uuden opetussuunnitelman mukaan vanhempien osallisuus koulussa ja sen kehittämisessä on tärkeä ja keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Koulun tulee olla yhteistyössä aloitteellinen ja yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen vanhempien ja koulun välille. Tärkeitä periaatteita yhteistyössä ovat myös tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus.

#### 3.1. Kodin ja koulun välinen yhteistyö lainsäädännön ja opetussuunnitelman pohjalta

Perusopetuslain mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Huoltajien osallisuus sekä mahdollisuus olla mukana koulutyössä ja sen kehittämisessä on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Vastuu kodin ja koulun yhteistyöstä on opetuksen järjestäjällä. Tässä yhteistyössä tulee ottaa huomioon perheiden moninaisuus sekä tiedon ja tuen tarpeet. Yhteistyön onnistumiseksi tarvitaan koulun henkilöstön aloitteellisuutta ja henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa sekä monipuolista viestintää. Huoltajan tulee saada tietoa lapsensa oppimisen ja kasvun edistymisestä. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014, 35-36.)

Perusopetusasetuksen 10. pykälä määrittää, että ”oppilaan opintojen edistymisestä sekä oppilaan työskentelystä ja käyttäytymisestä on annettava riittävän usein tietoa oppilaalle ja hänen huoltajalleen.” 12. pykälässä puolestaan määritellään, että ”oppilaalla ja tämän huoltajalla on oikeus saada tieto arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta oppilaan arviointiin.” (Perusopetusasetus 20.11.1998/852.)

Yllä mainituista koulun ja opettajan velvollisuuksista säädetään tarkemmin opetussuunnitelmassa, jonka perusteella koulun toimintaan kuuluu kotien kanssa tehtävä yhteistyö. Opettajan tehtävänä on olla yhteydessä oppilaan huoltajiin.

Opetussuunnitelman perusteissa (2014) kodin ja koulun välinen yhteistyö hahmotellaan seuraavalla tavalla:

”Huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen ja nuoren kasvatuksesta. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Yhteisvastuullisen kasvatuksen tavoitteena on edistää lasten ja nuorten oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa.” (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014, 35.)

### 3.2 Kodin ja koulun yhteinen kasvatustyö

Perheellä on merkittävä emotionaalinen rooli lapsen elämässä. Perhettä ja vanhemmuutta on pidetty lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta hyvin tärkeänä vaikuttajana. Perheellä on monia määritelmiä, mutta yleisluonteisesti perhe voidaan määritellä sosiaalisesti yhteisöksi, jonka muodostavat vähintään kahden peräkkäisen sukupolven edustajat ja joissa lapsella on keskeinen asema ja jäsenillä yhteisyyden tunne. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 122.)

Kodin ja koulun yhteinen tehtävä on lapsen ja oppilaan kasvatusta. Kodin velvollisuutena on ensisijaisesti kasvattaa ja koulun tehtävänä tukea tätä vanhempien kasvatustyötä. (Metso 2002, 69.) Parhaiten koulun mahdollisuus tukea kodin kasvatustyötä onnistuu silloin, kun sekä koulu että koti sitoutuvat yhteisiin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet voivat löytyä vain, kun koulu ja koti jakavat asioita ja tietoja keskinäisessä yhteistyössä. Opettaja kohtaa työssään paljon erilaisia vanhempia, erilaisia perheitä, maailmankuvia ja elämänmuotoja. Opettajan tulisi pyrkiä sujuvaan ja toimivaan yhteistyöhön erilaisista taustoista ja erilaisista arvoista ja näkemyksistä huolimatta. (Huhtanen 2007, 158.)

Koulunkäynnin alussa olisi jo hyvä löytää toimiva yhteistyö kodin ja koulun välille. Lapsen aloittaessa koulun joutuvat huoltajat miettimään, mitkä lapsen koulunkäyntiin liittyvistä asioista ovat heidän vastuullaan, ja mistä asioista koulu vastaa. (Lahtinen 2012, 12.) Erotilanteessa vanhempien ei ehkä ole aina helppoa pohtia näitä asioita ainakaan yhdessä.

Kodin ja koulun yhteistyön tasot ovat vaihtelevia. Alkeellisin yhteistyön muoto on yhteydenpito, kommunikointi kodin ja koulun välillä silloin, kun siihen on erityinen tarve. Vaativin yhteistyön taso on puolestaan yhteistoiminta, jolla tarkoitetaan aitoa vuoropuhelua kodin ja koulun välillä niin, että saatetaan löytää uusia toimintatapoja yhteistyön toteuttamiseen kouluyhteisössä. Vanhemmat tarvitsevat aina tietoa siitä, miten heidän lapsensa koulunkäynti sujuu, miten muut asiat koulussa sujuvat ja mitä mahdollisia muutoksia lapsen kouluarkeen on tulossa. (Vuorinen 2000, 12-22.)

Kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu erityisesti koulun vaihdostilanteessa ja erityisen tuen tarpeessa olevan oppilaan kohdalla (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 62).

Kasvatuskumppanuus määritellään Suomen vanhempainliiton (2014a) internetsivuilla kodin ja koulun väliseksi yhteistyöksi, joka on vastavuoroista, ja jossa korostuu kodin ja opettajan yhteinen kiinnostus lapsen hyvinvointiin. Tärkeää on kuulla vanhempia ja myös lasta, jotta kasvatuskumppanuus voi toteutua tasavertaisella tavalla. Yhteistyö perustuu luottamuksen rakentamiseen ja sen saavuttaminen on edellytys toimivalle kasvatuskumppanuudelle. (Suomen vanhempainliitto 2014a.)

Kasvatuskumppanuuden merkitys nykypäivän koulussa on tärkeä asia. Lapsi viettää koulussa suuren osan ajastaan ja koulun rooli lapsen kasvatuksessa on merkityksellinen. Valmiita malleja kasvatuskumppanuuteen ei ole, vaan opettajan tulee yhdessä vanhempien kanssa luoda yhteistyön malleja. (Alasuutari 2002, 25-28.)

Pesosen (2006, 80-81) mukaan vanhempien asiantuntijuutta tulisi hyödyntää koulussa entistä enemmän. Koska opettaja näkee koulussa vain pienen osan lapsen arjesta, vanhempien asiantuntijuus tulisi erityisesti huomioida ja käyttää sitä apuna lapsen ymmärtämisessä.

Suurin osa Vanhempien barometriin vuonna 2018 vastanneista vanhemmista ilmoitti olevansa tyytyväisiä kodin ja koulun yhteistyöhön. Lähes 90 prosenttia vastaajista koki koulun ja opettajien pitävän yhteistyötä kodin kanssa merkityksellisenä ja tärkeänä. Lähes 80 prosenttia vastaajista koki lisäksi koulun kannustavan vanhempia yhteistyöhön. Suurin osa vanhemmista koki myös olevansa

tyytyväisiä siihen tietoon ja palautteeseen, mitä he koulusta omaa lastaan koskien saivat. (Vanhempien barometri 2018, 29.) Tutkimustuloksista ei käy ilmi, ovatko Vanhempien barometrin vastaajat eroperheiden vanhempia ja asuvatko lapset yhdessä kodissa vai vuorotellen kummankin vanhempansa luona.

Vanhemmat ovat ilmaisseet Vanhempien barometrin kyselyssä eniten huoltaan siitä, kuinka paljon lapsi käyttää digilaitteita, Noin 50 prosenttia sekä ala- että yläkoululaisten vanhemmista oli tästä huolissaan. Seuraavaksi eniten vanhempia huolesti se, mitä lapsi näkee ja kokee netissä (n. 25 % vanhemmista) sekä lapsen vähäinen liikkuminen (n. 17 % vanhemmista). (Vanhempien barometri 2018, 43.) Vanhempien barometrin tuloksissa ei ole mainittu olleenkaan vanhemman olevan huolissaan lapsensa tilanteesta perheen erotilanteen vuoksi eikä erotilannetta ylipäänsä mainita huolenaiheissa.

### 3.3 Oppilashuollollinen näkökulma kodin ja koulun välisessä yhteistyössä

Oppilas tuo kouluun kokemuksensa aikaisemmista vuorovaikutussuhteistaan. Ryhmässä nämä varhaiset kokemukset usein aktivoituvat ja koululuokka voikin olla voimakkaan vuorovaikutusdynamiikan kenttä, jossa aikuisen ja opettajan vuorovaikutustaidot voivat olla koetuksella. (Karppinen & Sjö 2007, 116.)

Opettajan rooli luokassa on haasteellinen, koska hänen pitäisi luoda luokassa hyvä suhde sekä yksittäiseen oppilaaseen että koko luokkaan. Usein vuorovaikutussuhteissaan tai perhe-elämässään haasteita kohdannut lapsi saattaa haastaa opettajaa ja testata tämän luotettavuutta tyyliin *"Kestätkö minua ja raivoani?"*, *"Uskallanko luottaa sinuun?"* (Karppinen & Pihlava 2016, 141.)

Vaikka vanhemmat ovatkin ensisijaisesti vastuussa lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja kehityksen tukemisesta, lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivat viranomaiset kuitenkin tukevat ja auttavat vanhempia heidän

kasvatustehtävässään. Opetustoimi on yksi taho, joka tuottaa lapsiperheelle palveluja ja toimii vanhempien kasvatustyön tukena. (Reivinen & Vähäkylä 2013, 121.)

Koulussa tunnistetaan hyvin lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä huolia, mutta joskus perheeseen liittyvät ristiriidat (esimerkiksi vanhempien vaikea erotilanne ja sen vaikutus lapseen) saattavat jäädä tunnistamatta. Lieviinkin huoliin olisi hyvä saada apua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, ennen kuin tilanne monimutkaistuu. (Reivinen & Vähäkylä 2013, 124.)

Vanhempien erotessa lapsi voi reagoida koulussa mm. niin, että hänen arvosanansa laskevat, hän jää pois koulusta tai joutuu tappeluihin. Lapsi voi myös jättää koulutehtävänsä tekemättä tai olla hyvin vetäytynyt ja hiljainen luokassa. Kaikki mainitut asiat kertovat, että lapsella on selkeä avun tarve tilanteessaan. (Pojjula 2007, 236.) Lapsella saattaa olla myös pelkoja, masennusta tai hän voi kokea syyllisyyttä vanhempiensa tilanteesta. Opettajan on hyvä olla selvillä lapsen kodin tilanteesta, jotta hän pystyy paremmin ymmärtämään lasta. (Jarasto & Sinervo 1998, 110.)

Varhainen puuttuminen lapsen asioihin edellyttää aina yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa. Jos vanhemmat eivät sitoudu tai hyväksy varhaisen puuttumisen prosessia, on sen käynnistäminen vaikeaa ja jopa mahdotonta. (Huhtanen 2007, 156.)

Oppilashuollossa on kyse moniammatillisesta yhteistyöstä opetus-, terveys- ja sosiaalitoimen kesken oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiseksi yhdessä hänen huoltajiensa kanssa. Oppilashuollossa pyritään terveyden, kasvun, oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. (Lahtinen 2012, 168, 177.)

Oppilashuollon merkitys oppilaan ongelmien hoitamiseksi on keskeinen, koska se koostuu eri alojen asiantuntijoista, joilla kaikilla on kokemusta ja näkemystä

oppilaan asioiden hoitamisesta. Oppilashuollon palveluja ovat kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulain mukainen kasvatuksen tukeminen. Lisäksi kunnan tulee järjestää kaikille oppilaille riittävä tuki ja ohjaus sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaan kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittämiseksi. Näitä tehtäviä varten kuntiin on palkattu koulupsykologeja ja -kuraattoreita. Koulun puolelta oppilashuoltotyöryhmässä toimivat opettaja, rehtori ja usein myös erityisopettaja. (Huhtanen 2007, 188-189, 198.)

Perheiden ja oppilaiden monimuotoisten ongelmien kohtaaminen edellyttää usein monien eri ammattilaisten yhteistyötä. Yhteistyössä eri tahojen kanssa pyritään löytämään ratkaisuja ja menetelmiä monimuotoisiin ja haastaviin tilanteisiin. Moniammatillinen yhteistyö perustuu yhteistyöverkostoihin ja eri alojen ammattilaisten osaamisen jakamiseen. (Huhtanen 2007, 191.)

## 4. TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN

### 4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkin pro gradu-tutkielmassani lasten vuoroasumista ja sitä, miten se luokanopettajien kokemana on yhteydessä lapsen koulunkäyntiin ja näkyy koululuokassa. Haluan myös selvittää, millaisin keinoin opettajat ovat pyrkineet auttamaan lasta ja tehneet yhteistyötä vanhempien kanssa, kun ovat kokeneet huolta vuoroasuvan lapsen tilanteesta. Tutkimukseni olen toteuttanut laadullisena tutkimuksena haastatteleamalla kokeneita luokanopettajia aiheesta.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

- Millaisia kokemuksia luokanopettajalla on siitä, miten lapsen vuoroasuminen vaikuttaa oppilaan koulunkäyntiin ja kouluarkeen?
- Miten luokanopettaja kokee, että erovanhempien hyvä ja toimiva keskinäinen yhteistyö tai sen puuttuminen näkyy lapsen kouluarjessa?
- Mitä vaikutuskeinoja opettaja kokee itsellään olevan riitaisten vanhempien kanssa keskustelemiseen ja oman huolensa esiin nostamiseen lapsen tilanteesta?

Tutkimukseni taustalla on hermeneuttis-fenomenologinen tutkimusajattelu, jota käsittelen seuraavaksi. Selvitän myös aineiston hankintaan, analyysiin sekä tutkimusetikkaan ja tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä seuraavissa kappaleissa sekä yleisesti että oman tutkimukseni näkökulmasta.

## 4.2 Hermeneuttis-fenomenologinen tutkimusote

Hermeneutiikka ja fenomenologia eivät ole vain yhdellä tavalla määriteltävissä ja täten niitä ei voi pitää selkeästi yhtenäisenä suuntauksena. Sen sijaan ne tarjoavat kokemuksen tarkasteluun monia näkökulmia, jotka voivat olla toisilleen vastakkaisiakin. Näitä näkökulmia voidaan myös soveltaa eri tieteenaloilla ja niiden empiirisessä tutkimuksessa monella tavalla. (Kakkori & Huttunen, 2011, 1, 17.)

Husserlin, nykyisen fenomenologian ensimmäisen kehittäjän, ajatukset painottavat sitä, että kokemus on yksilöllinen ja tajunnallinen. (Tökkäri, 2018, 65). ”Kokemus eli merkityssuhde syntyy, kun yksilön tajunta suuntautuu kohteeseen ja kohde ilmenee tajunnalle” (Perttula, 1995, 39). Kun tutkija tutkii kokemuksia, on hänen tehtävänänsä selvittää toisen ihmisen kokemaa tietoisena siitä, että tutkija on mahdollisimman ”vapaa” suhteessa omiin ennakko-oletuksiinsa toisen kokemuksen suhteen. ”Koska tutkijankin kokemukset muodostuvat suhteessa kohteeseen, tutkija ei voi asettua objektiivisen tarkkailijan asemaan, vaan hän on väistämättä osa tarkkailemaansa kohdetta” (Perttula 2006, 156-157.)

Hermeneutiikalla tarkoitetaan teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta (Laine 2001, 32). Hermeneuttiseen tarkasteluun kuuluu myös se, että tutkija ei omaa ”ylivertaista näkökulmaa, vaan sallii myös omien totuuksiensa kyseenalaistamisen”. Tutkimuksellisesti tämä edellyttää vuoropuhelua, joka on edellytys yhteiselle ymmärrykselle. (Gadamer 2004, 74.)

Tutkimusaineiston hankinnassa tutkijan tulee olla läsnä, mutta häivyttää itsensä sosiaalisesti ja olla kiinnostunut tutkittavansa kokemuksista (Perttula 2006, 134.)

Arkielämän luontainen ymmärrys tarkoittaa hermeneuttisessa kirjallisuudessa sitä, että ihmisellä ja tutkijalla on jo jonkinlainen esiymmärrys asiasta, jota hän lähtee tutkimaan tarkemmin (Laine 2001, 33). Tutkija päätyy usein tutkimaan aiheita, jotka



ovat hänelle entuudestaan jollakin tavalla tuttuja. Ihminen yleensä haluaa ymmärtää enemmän asioista, jotka hän jo ennestään tuntee. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tutkimuksellinen ihannetilanne on sellainen, että tutkimusaihe selvästi kiinnostaa tutkijaa, mutta ei ole hänelle kuitenkaan liian läheinen.

”Hermeneuttis-fenomenologista näkökulmaa soveltavissa tutkimustavoissa kokemus määritellään tajunnalliseksi mutta painottaen sitä, että merkitykset eivät pelkästään ilmene tajunnalle vaan edellyttävät tulkintaa” (Heidegger, 2000). Kokemusta tutkittaessa tutkijan aiemmat omat kokemukset ja ennako-oletukset vaikuttavat tutkimustyössä väistämättä joko tietoisesti tai tiedostamatta. Tämä on hyvä ymmärtää tutkimusta tehdessä, ja tätä on mahdollista jopa tietoisesti hyödyntää tutkimustyössä. (Tökkäri, 2018.) Hermeneuttis-fenomenologisessa ajattelussa oleellista on siis se, että ilmiö pyritään näkemään pelkistettynä, ilman ennako-oletuksia sen luonteesta (Varto 1992, 86-92). Fenomenologinen tutkimus ei pyri luomaan yleistyksiä, vaan ymmärtämään tutkittavan aihealueen ihmisten merkitysmaailmaa. Tarve tulkita yhdistää fenomenologisen tutkimuksen hermeneutiikkaan. (Laine 2001, 34).

Kokemusten tutkiminen edellyttää, että tutkija löytää sellaisia tutkittavia, jotka pystyvät antamaan hänelle tietoa tutkimusaiheesta. Välttämätöntä on myös se, että tutkittavat ovat valmiita kuvaamaan kokemuksiaan ja ajatuksiaan tutkijalle. Fenomenologinen tutkimus tutkii aineistoa siihen osallistuvien tutkittavien omasta, henkilökohtaisesta kokemusmaailmasta ja pohjautuu näin vahvasti kokemuksellisuuteen. (Perttula 2006, 137.)

Laine (2001) on kuvannut hermeneuttis-fenomenologisen tutkimuksen etene- mistä oheisella tavalla.

1. **Tutkijan oman esiymmärryksen kriittinen reflektointi** (jatkuu koko tutkimuksen ajan)
2. **Aineiston hankinta** (esim. avoin haastattelu)
3. **Aineiston lukeminen, kokonaisuuksien hahmottaminen**
4. **Kuvaus** (tutkimuskysymysten kannalta olennaisen esiin nostaminen aineistosta ja kuvaaminen luonnollisella kielellä)
5. **Analyysi** (aineiston merkitysten jäsentyminen merkityskokonaisuuksiksi, merkityskokonaisuuksien sisällön esittäminen tutkijan omalla kielellä, tulkintaa vaativien lauseiden ja lausekokonaisuuksien tarkastelu)
6. **Synteesi** (merkityskokonaisuuksien yhteenvienti, kokonaiskuva merkitysten verkostosta, merkityskokonaisuuksien välisten suhteiden arviointi, saatujen tulosten vertaaminen aiempiin tutkimustuloksiin)
7. Uuden tiedon **käytännöllisten sovellutusten arvioiminen**, kehittämisideat  
Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen rakenne (Laine 2001, 42)

Fenomenologiassa painotetaan esiymmärryksen tiedostamista, koska tutkijan on tarkoitus kuvata tutkittavaa aihetta niin ennakkoluulottomasti kuin mahdollista. Hermeneutiikka puolestaan lähtee ajatuksesta, että tutkija ei voi koskaan olla täysin vapaa ennakkoluuloistaan ja korostaa sitä, että näillä ennakkoluuloilla voi olla myös rakentavaa merkitystä tutkimuksen kannalta. (Moilanen & Rähä 2018, 57.)

Vaikka fenomenologian tarkoitus on tavoitella objektiivisuutta, rakentuu ymmärrys tutkimuskohteesta kuitenkin aina tutkijan ajatusten pohjalta (Perttula 2006, 135).

### 4.3 Laadullinen tutkimus, haastattelu ja aineiston hankinta

Laadullisen tutkimuksen voi katsoa olevan prosessi kahdesta eri syystä. Laadullista tutkimusta tehdessään tutkija itse on väline kerätessään aineistoa tutkimustaan varten. Tutkijan näkökulmat tutkimusaiheeseen kehittyvät prosessin aikana ja myös hänen tekemänsä tulkinnot aineistosta voivat laajeta ja saada uusia merkityksiä tutkimusprosessin edetessä. Tutkimuksen etenemisen vaiheita ei ole laadullisessa tutkimuksessa etukäteen mahdollista jäsentää, vaan ne muotoutuvat ja muuttuvat tutkimuksen tekemisen edetessä. Tutkija voi muuttaa ratkaisujaan esimerkiksi aineistonkeruun tai jopa tutkimustehtävän osalta prosessin edetessä. (Kiviniemi 2018, 73.)

Laadullisessa tutkimuksessa kaikki tutkimukselliset elementit; tutkimustehtävä, teorianmuodostus, aineistonkeruu ja aineiston analyysi, kehittyvät yleensä joustavasti tutkimuksen edetessä. Ne muotoutuvat koko tutkimusprosessin ajan ja liittyvät toisiinsa, samalla kun tutkija pyrkii tietoisesti kehittämään ja hyödyntämään näitä elementtejä esimerkiksi niin, että hänen tutkimustehtävänsä jalostuu ja aineiston analyysi syvenee sykleittäin prosessin aikana. (Kiviniemi 2018, 73-74.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusongelman ei tarvitse olla täsmällinen tutkimuksen alkuvaiheessa, vaan se voi täsmentyä tutkimusprosessin aikana. Tutkimusasetelma on mahdollista pitää avoimena ja täydentää sitä tutkimuksen kuluessa sen mukaan, mikä esimerkiksi tuntuu tutkimisen arvoiselta ja mitä kerätystä tutkimusaineistosta erityisesti nousee esille. Tutkija saattaa tutkimuksen aikana huomata, että tutkimusaineistosta nouseekin asioita, jotka ohjaavat tutkijaa uusia mielenkiintoisia kysymyksiä kohden. Tutkijan on kuitenkin tärkeää pitää tutkimus jollakin tavalla rajattuna, ettei siitä tule liian hajanaista ja ettei tutkijan mielenkiinto lopulta kohdistu liian moneen seikkaan. Tutkimustehtävän rajaaminen on lopulta sen

ydinajatuksen löytämistä, joka tutkimusaineistosta erityisesti nousee. (Kiviniemi 2018, 74.)

Tieteellinen tutkimus vaatii yleensä aina jonkinlaisen aineiston. Juha T. Hakalan mukaan (2018, 14) on olemassa monenlaisia aineistoja - hyviä aineistoja ja kelvottomia aineistoja. Aina hyväkään aineisto ei takaa sitä, että tutkimuksesta tulisi hyvä. Tutkijan tärkein tehtävä on osata käyttää hankkimaansa aineistoa ja hyödyntää aineistosta nousevaa tietoa. Aineiston hankinnan suhteen tutkijan on tärkeää omata näkemys tutkimusmenetelmästä, sillä aineiston hankinta ja tutkimusmenetelmä liittyvät yhteen.

”Laadullisessa tutkimuksessa suositetaan aineiston hankinnassa metodeita, joissa tutkittavan ääni pääsee esille.” Tällainen aineiston hankinnan metodi on mm. haastattelu. Haastattelun idea on Eskolan, Lätin ja Vastamäen (2018, 27) mukaan yksinkertainen. Kun halutaan tietää, mitä joku ihminen asiasta tai esimerkiksi jostakin ilmiöstä ajattelee, asiaa kysytään häneltä.

Haastattelu on eräänlainen keskustelu, jossa tutkijan tehtävänä ja tavoitteena on saada selville tutkimaansa aihepiiriin kuuluvia asioita. 2000-luvulla haastattelu on arkipäiväinen tapa niin tutkimuksessa kuin yhteiskunnassa yleensäkin. Aikojen kuluessa näkemys tutkijan roolista haastattelutilanteessa on muuttunut. Tutkijan ei enää tarvitse ”häivyttää” itseään haastattelutilanteessa, vaan hänen roolinsa voi olla aktiivinen. Kun haastattelija esimerkiksi nyökkäilee, hän samalla osoittaa kuuntelevansa haastateltavaansa. Eläytymällä haastattelija voi kannustaa haastateltavaa puhumaan vapaammin ja avoimemmin kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Toki haastattelija voi omalla käytöksellään myös osoittaa toivovansa haastateltavaltaan tietynlaisia vastauksia. (Eskola ym. 2018, 28.)

Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusaineisto koostuu usein haastatteluista. Laineen (2018, 39) mukaan haastattelu on yksi laaja-alaisimmista keinoista tutkia ja

tarkastella toisen ihmisen kokemusta maailmasta ja sen ilmiöistä. Haastateltava kuvaa kokemustaan sanoittamalla sitä, ja tutkijan tehtävänä on muodostaa puheesta ja sen sisällöstä mahdollisimman oikean tyyppinen tulkinta. "Ilmaisut pitävät sisällään merkityksiä, joita voidaan lähestyä vain ymmärtämällä ja tulkitsemalla." (Laine 2018, 39.) Fenomenologisessa tutkimuksessa haastateltaviksi tulee valita sellaisia henkilöitä, joilla on omia kokemuksia tutkijaa kiinnostavasta asiasta ja tutkimuskohteesta (Lehtomaa 2006, 167).

Lehtomaa (2006) mukaan haastattelun teemat eivät saa olla liian tarkkaan rajattuja, koska tutkijan ei ole mahdollista ennakoida, millaisia asioita haastatteluissa nousee esille. Haastattelijan tehtävänä on ohjata haastattelua eteenpäin esittämällä tarkentavia kysymyksiä sekä ohjata haastateltavaa vastaamaan tutkijaa kiinnostaviin lisäkysymyksiin ja tarkennuksiin. Käytännössä tutkija tarvitsee haastattelutilanteessa intuitiota, jotta hän pystyy saamaan haastateltavalta vastauksia itseään kiinnostaviin kysymyksiin. Lisäksi tutkijan tulee pystyä huomioimaan haastattelutilannetta ja sen kokonaisuutta myös muilta osin kuin vain pelkän puheen kautta. Tärkeää on se, että tutkija pystyy rakentamaan kontaktia toiseen ihmiseen ja toimimaan haastattelutilanteessa mahdollisimman herkkävaistoisesti. Haastatteluaineiston hyvä hankinta perustuu siihen, kuinka tutkija osaa kuulla ja olla läsnä haastattelutilanteessa. Huumorin, haastateltavan rohkaisemisen ja palautteen merkitys ovat vuorovaikutuksellisessa haastattelutilanteessa tärkeitä hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi. (Emt. 170-171.)

Eskolan ym. mukaan haastateltavien etsintä ja heidän suostumuksensa selvittäminen on usein työläs prosessi. Tärkeää on löytää sellaisia haastateltavia, joilla on tutkijan tutkimustehtävän kannalta oleellista tietoa asiasta. Henkilökohtainen yhteydenotto haastateltavaehdokkaisiin on yleensä paras ja tehokkain tapa haastatteluiden toteutumisen kannalta. (Eskola ym. 2018, 30-31.)

Oma laadullinen tutkimusaineistoni koostuu viidestä luokanopettajan haastattelusta, jotka on tehty avoimen teemahaastattelun menetelmällä. Alun perin ajattelin haastattelevani kuutta luokanopettajaa ja toteuttavani haastattelut opettajan työpaikalla. Tavoitteeni oli siis saada kokoon kuusi erillistä haastatteluaineistoa. Kolme ensimmäistä haastattelua tein opettajien kouluilla, mutta koronapandemian vuoksi jouduin toteuttamaan kaksi viimeistä haastattelua puhelimesta, ilman kohtaamista. Jouduin siis tutkimukseni edetessä muuttamaan hieman aineistonkeruuseen liittyviä suunnitelmiani. Lisäksi päädyin lopulta siihen, että haastattelen viittä luokanopettajaa, koska kahden viimeisen haastattelun sopimisessa oli haasteita. Kaksi viimeistä haastattelua oli aika vaikea saada sovittua opettajien työn muututtua yhtäkkiä, lyhyellä varoitusajalla etätyöksi. Koin, että opettajat olivat hyvin kiireisiä ja työllistettyjä muutoksesta johtuen. He kuitenkin suostuivat haastatteluun, koska kokivat aiheen tärkeäksi ja omassa työssään ajankohtaiseksi.

Omalla kohdallani haastateltavien hankkiminen ei ollut lähtökohtaisesti vaikeaa. Olin alustavasti päättänyt, että haastattelen nimenomaan kokeneita, pitkään luokanopettajana toimineita opettajia. Tunnen paljon pirkanmaalaisia opettajia, joten tätä kautta minun oli helppo olla heihin suoraan yhteydessä ja tiedustella halukkuutta osallistua tutkimukseeni haastateltavan ominaisuudessa. Kukaan ei kieltäytynyt mahdollisesta haastattelusta, ja kaikki pitivät tutkimusaiheeni mielenkiintoisena, ajankohtaisena ja tärkeänä. Olin alustavasti sopinut, että haastattelu voidaan toteuttaa opettajan työpaikalla. Kaikki pitivät tätä hyvänä ajatuksena ja se sopi heille. Varsinaisesta haastatteluajasta olin ilmoittanut sopivani opettajien kanssa sähköpostitse. Lopulta osa haastatteluista osoittautui haastaviksi toteuttaa ajankohdallisesti koronapandemian vuoksi.

Toteutin koehaastattelun marraskuussa 2019 testatakseni avoimen haastattelun toimivuutta tutkimustehtäväni suhteen. Haastattelu kesti melkein 40 minuuttia ja

koen, että siinä nousi esille sellaisia asioita, joiden kautta sain vastauksia tutkimuskysymyksiini. Varsinaiset haastattelut oli tarkoitus toteuttaa kevään 2020 aikana ja näin tapahtuikin. Ainoastaan kolme haastattelua toteutin lopulta niin, että kohtasin haastateltavani kasvotusten. Kaksi viimeistä haastattelua jouduin toteuttamaan videopuheluna koronapandemian vuoksi.

Arvelen, että viisi haastattelua oli lopulta riittävä määrä tutkimuksen toteuttamiseksi. Koen, että aineistosta nousi jo tämän suuruisena riittävästi erilaisia aihealueita ja teemoja. Koska ajatukseni oli pitää haastattelu mahdollisimman avoimena (esimerkiksi: "Kerro miten lapsen vuoroasuminen mielestäsi näkyy lapsen koulunkäynnissä?"), oli minun mahdollista aineiston analyysivaiheessa nostaa esiin haastateltavieni kokemuksista teemoja, jotka nousivat haastatteluissa korostetusti esiin. Oman esiymmärrykseni valossa vanhempien keskinäinen yhteistyö ja vanhempien välit eron jälkeen eivät voi olla vaikuttamatta siihen, miten lapsen arki koulussa näyttäätyy luokanopettajalle. Ajattelen myös, että jos lapsen arki ja hänestä huolehtiminen on molemmissa kodeissa hyvää sekä melko samanlaista ja saman tasoista, voi lapsi keskittyä koulunkäyntiinsä paremmin, ja hänen koulumotivaationsa ja jopa koulumenestyksensä on parempaa. Arvelen, että vanhempien tuki ja ymmärrys molemmissa kodeissa sekä vanhempien toimiva yhteistyö varmasti tukevat lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, joka näyttäätyy koulussa niin fyysisenä, psyykkisenä kuin sosiaalisenakin hyvinvointina.

Koska aihepiiri on minulle melko tuttu, uskalsin pitää haastattelut avoimina ja tehdä tarvittaessa tarkentavia ja ohjaavia kysymyksiä. Koska haastateltavani ovat koulutettuja ja kokeneita luokanopettajia, uskon saaneeni avoimella haastattelulla kartoitettua heidän kokemuksiaan parhaiten. Liian valmiit teemat olisivat saattaneet ohjata haastattelua liikaa oman esiymmärrykseni ja aiemman oman ajatteluni ja tietämykseni suuntaan.

Koska siis koronapandemia ”iski” kesken haastattelujen tekemisen, jouduin lopulta luopumaan paikan päällä tehtävistä haastatteluista, joita olin kuitenkin jo ehtinyt tehdä kolme. Loput kaksi haastattelua toteutin puhelimitse. Haastatteluajasta sopiminen kahden viimeisen haastateltavan kanssa oli lopulta melko haastavaa opettajien muuttuneen ja kiireisen työtilanteen vuoksi. Näin ollen minulla on tutkimusaineistoa, jossa en ole kohdannut haastateltaviani samassa tilassa kasvotusten, vaan pelkästään videopuhelun kautta. Ensimmäinen tuntemukseni asian suhteen oli, että ehkä näissä haastatteluissa ei syntynyt niin hyvää kohtaamista haastattelijan ja haastateltavan välillä, kuin jos olisimme olleet samassa fyysisessä tilassa. En kuitenkaan usko, että asialla oli vaikutusta ja merkitystä sen suhteen, millaisia asioita näissä kahdessa viimeisessä haastatteluissa nousi esiin, ja mitkä asiat mahdollisesti saivat enemmän painoarvoa. Haastattelut vastasivat sisällöltään pitkälti aiemmin tehtyjä haastatteluja.

#### 4.4 Aineiston analyysi

”Historiallisesti tarkasteltuna yksilöllisen kokemuksen käsite on suhteellisen uusi. Käsite yleistyi vasta 1800-luvulla korostamaan inhimillisen kokemusmaailman holistisuutta ja yksilökohtaista vaihtelevuutta vastareaktionä oletukselle, että ihminen olisi lähinnä järkiolento, jonka voisi selittää universaalisti luonnontieteen keinoin”. (Gadamer, 2004, 38).

Kokemuksen tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat kokemuksen sisällöt, niiden jäsenitys ja teemoittelu. Laadullisten tutkimusmenetelmien nähdään soveltuvan hyvin tähän tehtävään (Alasuutari, 1999, 40-41.) Kokemuksen tutkimus pitää sisällään tutkimusaineiston luokittelua ja jäsentämistä. Hankitun tutkimusaineiston pohjalta on tarkoitus tuottaa sellaista kuvausta, joka käsittää



tutkimuksen aiheeseen ja sen erilaisiin teemoihin liittyvien kokemusten sisältöjä, yhteyksiä ja rakenteita (Tökkäri 2018, 72.)

”Onko kokemuksen teoretisointi kokemus?” Näin kysyvät Jarkko Lehtonen ja Ira A. Virtanen artikkelissaan. Ja vastaavat: ”Kyllä. Kokemuksen tutkimus on tutkimus kokemuksesta ja kokemus tutkimuksesta”. (Lehtonen & Virtanen 2018, 16.) Tätä kokemusta olen pyrkinyt tutkimukseni analyysiosuudessa tutkimaan ja kokemaan. Tutkimus on yksi tapa hahmottaa ihmisen elämysmaailmaa. Toisen ihmisen kokemusta ”täydellisenä” on mahdotonta saavuttaa, mutta siihen on kuitenkin pyrittävä - muistaen kuitenkin tutkijan rajallisuus tämän tehtävän äärellä.

Tutkimustani varten haastattelin yhteensä viittä luokanopettajaa, joista kolmella oli lisäksi erityisluokanopettajan koulutus. Kaikki näistä kolmesta erityisluokanopettajasta työskentelivät haastatteluhetkellä alakoulussa pienluokan opettajina. Haastattelut toteutin helmi- ja huhtikuun välisenä aikana. Kolme haastattelua toteutin niin, että olin opettajien luokassa heitä haastattelemassa ja kaksi viimeistä haastattelua (31.3.2020 ja 14.4.2020) toteutin koronapandemian vuoksi puhelinhaastatteluina niin, että minulla oli puhelimen kautta videoyhteys haastateltaviini.

Kaikki haastateltavani olivat kokeneita opettajia. Lyhin työkokemus opettajana toimisesta oli 8 vuotta ja pisin 27 vuotta. Haastateltavien ikäjakauma oli 40-55 vuotta. Pisimpään opettajana toiminut luokanopettaja kuvasi työkokemustaan seuraavalla tavalla:

*”Et se alkaa olla enemmän kuin näiden vanhempien ikä, et mä oon niinko alottanu ennenkuin ne on syntyne.” (H2)*

Haastateltavistani neljä oli naisia ja yksi mies. Tutkimustuloksia esitellessäni olen nimennyt haastateltavat sen mukaan, missä järjestyksessä haastattelut tehtiin. Edellä olevassa lainauksessa oli siis kyse toisesta haastattelusta. Haastatteluista

irrotetuissa lainauksissa olen muuttanut lasten nimet, ellei haastateltavani ole jo niitä haastattelua varten muuttanut.

Tutkimusaineistoa analysoin osittain jo tehdessäni sen litterointia, koska jo silloin tutustuin alustavasti haastatteluista nouseviin kokemuksiin ja niille annettuihin merkityksiin. Litteroituani koko aineiston luin sen läpi useampaan kertaan. Melko nopeasti huomasin, että kaikista haastatteluista nousevat asiat olivat melko yhteneväisiä sen suhteen, mitkä seikat opettajien kokemuksissa korostuivat. Kokosin kaikista haastatteluista nousevia yhtenäisiä teemoja paperille ja havaitsin, että haastatteluista erottui kolme erilaista ”tyyppiä” toteuttaa erovanhemmuutta vuoroasumistilanteessa. Näiden erilaisten tyypittelyjen pohjalta oli helppoa lähteä rakentamaan teemoja, miten vuoroasuminen erilaisista vanhemmuuden toteuttamisen näkökulmista vaikuttaa ja näkyy koulussa luokanopettajan kokemuksena. Huomasin, että aineistostani nousi myös uusperhe-teema melko vahvasti esille niin hyvänä kuin lapsen elämää hankaloittavana kokemuksena. Lisäksi kodin vaihtamisen kokemukset ja tässä erityisesti kodin vaihtaminen kesken kouluviikkoa nousi esille haastatteluissa. Olen laatinut mind map -tyyppisiä yhteenvetoja tekemiäni haastattelujen sisällöstä kuvaamaan tarkemmin niitä teemoja, joita haastatteluissa kokonaisuudessaan nousi esille (Kts. liitteet 2-4).

#### 4.5 Tutkimusetiikka ja laadullisen tutkimuksen luotettavuus

Etiikka moraalisenä käsitteenä on osa ihmisen arkista elämää. Se näkyy ihmisen arjessa esimerkiksi silloin, kun hän pohtii omia ja toisten tekemisiä sekä omaa suhtautumistaan niihin. Näkökulmana voi tällöin olla se, mitä ihminen voi käyttäytymisen ja elämän valintojen suhteen sallia itselleen ja muille. (Kuula 2006, 21.)

Tutkimusetiikka voidaan määritellä tutkijoiden ammattietiikaksi, johon sisältyvät eettiset periaatteet, normit, arvot ja ne hyveet, joita tutkijan pitää noudattaa tutkimusta tehdessään. Tutkijan tulee tutkimuksessaan pyrkiä totuuden etsimiseen ja siihen, että hänen tutkimuksessaan esittämänsä tieto on luotettavaa. Hänen tulee kohdella tutkittaviaan eettisesti hyväksyttävällä, ihmisarvoa kunnioittavalla tavalla ja toimia myös tiedeyhteisön sisällä keskinäisiä arvoja ja normeja kunnioittaen. (Kuula 2006, 23-25.)

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat mm. seuraavat asiat:

1. Tutkija noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, joita ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimuksen tekemisen, tulosten tallentamisen ja esittämisen sekä tulosten arvioinnin suhteen.
2. Tutkija soveltaa tieteelliseen tutkimukseen kuuluvia kriteereitä, käyttää eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä ja toteuttaa tutkimuksensa tuloksia julkaistessaan tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta.
3. Tutkija ottaa muiden tutkijoiden työn ja saavutukset huomioon asianmukaisesti ja kunnioittaa sekä antaa arvon heidän tutkimustuloksilleen julkaistessaan omia tuloksiaan.
4. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi on toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti ja luotettavasti.

Kafle (2011, 181, 191) nostaa artikkelissaan hermeneuttis-fenomenologisesta tutkimuksesta esille erityisesti tutkimuksellisen kirjoittamisen merkityksen ja korostaa erityisesti tutkimuksen tekemiseen liittyviä eettisiä näkökohtia.

Tieteellisen tutkimuksen eettisten periaatteiden noudattamisesta vastaa aina ensikädessä tutkija itse, mutta myös tiedeyhteisöllä on kokonaisvastuu siitä, että sen tutkijoiden toiminta on eettisesti kestävä. (Kuula 2006, 34-35.)

Tutkimukseni haastateltavat ovat koulutettuja, pitkän työkokemuksen omaavia luokanopettajia, joille kerroin heti haastattelusta sovittaessa, mihin tarkoitukseen haastateltavien kokemuksia vuoroasuvien oppilaiden koulunkäynnistä on tarkoitus käyttää. He saivat myös vapaasti päättää lähtevätkö ylipäänsä haastateltaviksi, ja mitä kokemuksiaan he haluavat minulle tutkijana kertoa.

Tutkimustulosten analysoinnissa pyrin toimimaan tutkijana eettisiä periaatteita kunnioittaen, etsimällä aineistosta totuudellisia tuloksia ja pyrkimällä siihen, että tutkimustulokseni perustuvat aineistooni ja ovat luotettavia. Olen myös kiinnittänyt parhaani mukaan huomiota yksityiskohtaiseen raportointiin tutkimuksessa tekemiäni valintojen suhteen sekä kertonut tutkimusprosessin etenemisestä mahdollisimman tarkkaan, jotta lukija voi näin arvioida tutkimukseni tulosten luotettavuutta.

Tunnistettavuuden estäminen on yksi tärkeimpiä ihmistieteisiin liittyviä tutkimuseettisiä normeja. Tähän liittyy esimerkiksi tunnistettavien nimien muuttaminen tai poistaminen eli anonymointi. (Kuula 2006, 200-201.) Haastateltavistani kaksi oli jo muuttanut niiden oppilaiden nimet, joista he tutkimushaastattelussa puhuivat. Toinen tähdensi heti haastattelun alussa asiaa ja pyysi, etten muuttaisi nimiä enää uudestaan - jos sattumalta valitsisinkin lapsen oikean nimen. Yksi haastateltavistani käytti haastattelussa oppilaiden oikeita etunimiä, jotka olen muuttanut tutkimustuloksia esitellessäni.

Laadullinen ja fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus perustuu tietoon, joka on olemassa ihmisen kokemuksissa. Tutkija on aina osa tutkimaansa merkitysyhteyttä. Juha Perttula (1995) nostaa artikkelissaan Kokemuksen tutkimuksen luotettavuudesta esille kvalitatiivisen tutkimuksen neljä keskeistä

rakennetekijää. Nämä ovat 1) tutkittavan kokemus, 2) tapa ilmaista kokemuksensa, 3) tutkijan kokemus toisen ihmisen kokemuksesta ja sen ilmaisusta ja 4) tutkijan tapa ilmaista kokemuksensa toisen kokemuksesta.

Laadullista tutkimusta ja sen luotettavuutta voidaan tarkastella tutkimusprosessin johdonmukaisuuden ja loogisuuden kautta sekä sillä perusteella, miten hyvin tutkija on kuvannut tutkimusprosessia ja perustellut tekemiään valintoja tutkimusraportissa. Laadullisen tutkimuksen tulee myös edetä aineistolähtöisesti ja tutkimuksen on oltava kontekstisidonnainen sekä tutkimustilanteen että ihmisen koetun maailman suhteen. Tutkijan reflektoinnin, analysoinnin ja raportoinnin pitää olla avointa ja selkeää. Tutkijan toiminnan tulee olla vastuullista ja viime kädessä tutkijan vastuullisuus näkyy tämän auki kirjoittaman itsereflektion kautta. (Perttula 1995, 69-70.)

Phillipsen ym. (2019, 46, 59) ovat tutkimuksessaan nostaneet esiin myös tutkittavien kokemusten lisäksi näiden tunteiden ja tuntemusten tutkimisen uudessa tilanteessa, etäopetusmenetelmien käyttöönotossa. Omassakin tutkimusaineistossani tunteet saattavat säädellä opettajan kokemusta ja olla vahvastikin mukana siinä, miten opettaja kuvaa kokemustaan.

Tutkimukseni tarkoitus oli pyrkiä löytämään tekemiäni haastattelujen pohjalta opettajien kokemuksista teemoja ja kokonaisuuksia, joiden kautta pystyn vastaamaan tutkimuskysymyksiini.

## 5. TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käsittelen ja avaan tutkimukseni tuloksia teema kerrallaan. Teemoiksi ovat valikoituneet kokemusten kolme erilaista kategoriaa, jotka määrittyvät pitkälti sen mukaan, miten opettaja kokee vanhempien tekevän yhteistyötä lapsen asioissa ja miten nämä seikat näkyvät lapsen koulunkäynnissä. Teemoiksi haastatteluissa nousivat myös opettajien kokemukset siitä, miten kodin vaihtaminen näyttäytyy koulussa ja se, miten uusperhe vaikuttaa lapsen elämään ja koulunkäyntiin. Lopuksi avaan haastattelemieni opettajien ajatuksia ja näkemyksiä siitä, milloin ja miten he ovat ilmaisseet vanhemmille huoltaan lapsen tilanteesta ja ohjanneet vanhempia ja/tai lasta muun avun piiriin.

### 5.1 Kokemusten kolme kategoriaa

Haastatteluista nousi esiin **kolmeen kategoriaan** jaettavia kokemuksia siitä, miten opettaja kokee lapsen vuoroasumisen olevan yhteydessä lapsen koulunkäyntiin ja miten vanhempien yhteistyö näyttäytyy. Haastateltavani kuvasivat tilanteita, joissa he kokivat, ettei lapsen vuoroasuminen näkynyt oppilaan kouluarjessa ollenkaan tai sitten lapsessa näkyi erilaisia "oireita", joiden opettajat kokivat pääsääntöisesti johtuvan siitä, että vuoroasuminen ei toiminut parhaalla mahdollisella tavalla. Kun opettaja koki, että vuoroasuminen ei sujunut lapsen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla, voi syyt tähän jakaa kahteen erilaiseen luokkaan; siihen, että vanhemmat eivät tee yhteistyötä lapsen asioissa ja elämä kahdessa kodissa saattaa olla hyvin erilaista ja kotien säännöt ja vanhemmuus erilaista sekä siihen, että vanhemmat ovat riidelleet ja riitelevät edelleenkin paljon ja ero on usein ollut vaikea ja haastava. Nämä vanhemmat eivät pysty tekemään juuri lainkaan yhteistyötä lapseen liittyvissä asioissa.

Seuraavassa avaan näitä kokemuksia lyhyiden esimerkkien ja lainausten kautta jakamalla tutkimustulokseni edellä mainitsemiini kolmeen kategoriaan. Lisäksi aineistosta nousi esille kokemuksia siitä, miten kodin vaihtopäivä ja mahdollinen uusperhe näyttäytyvät lapsen arjessa koulun ja opettajan näkökulmasta. Myös näitä kokemuksia avaan tutkimustuloksissani.

Lopuksi havainnollistan tekemieni haastattelujen pohjalta sitä, miten opettaja on ottanut huoltaan puheeksi lapsen vanhempien kanssa ja milloin opettaja on ohjannut vanhempia ja lasta muun avun (esim. perheneuvola, lastensuojelu) piiriin.

### 5.1.1 Toimiva yhteistyö ”Alusta saakka kaikki on ollut selvää ja tasaista”

Seuraavassa on kuvaus 5.-luokkalaista Eveliinaa koskevasta aineisto-otteesta, josta tulee näkyviin toimivan yhteistyön positiiviset vaikutukset.

*”Eveliina asuu viikko-viikko, et puhutaan asumisesta äidin luona ja isän luona. Ja hänellä molemmat vanhemmat asuu sit niinko lähellä, samassa kunnassa. Eveliinan vanhemmat ilmotti heti, kun heillä tää ero tuli voimaan et he niinko eroovat. Ja sen he ilmotti heti, et lapset on vuorotellen. Ja he on pitäneet sen niin hyvin, et Eveliina aina tietää et nyt mä oon isällä, nyt mä oon äidillä. Ja sanotaan, että Eveliinalla kun on kaikki selvää, niin se ei oikeastaan näyttäydy. Eveliina on myös fiksu ja älykäs tyttö, joka hoitaa omia asioitansa ja koululäksynsä - et ei nähny oikeestaan mitään muutosta siinä vaiheessa, kun se kerrottiin et he eroovat. Et hän on ollut myös psyykkisesti hyvin tasapainossa koko ajan. Eveliinalla on mun mielestä kaikki niinko tosi hyvin.*

*Eveliinan vanhemmat oli yhdessä arviointikeskustelussa ja he pysty ihan asiallisesti puhumaan, vaikka Eveliinan isä on toisaalta niin superrauhallinen, hiljanen mies - ei paljon ilmeet tai eleet kerro mitään. Mut siis mul on sellanen tunne, et asiat on niinko ihan hyvin ja toimii se arki.*

*Ja Eveliina on kans sit tällanen isänsä olonen, superviilipytty. Eveliinakin on tällanen hyvin rauhallinen. Mut et ei kauheesti tunnu et mikään ois kauheesti muuttunu, et tasapainoisesti on menny.” (H2)*

Eveliinan kohdalla opettajan kokemus oli, ettei vuoroasuminen näkynyt koulussa lainkaan, vaan lapsen arki oli ero jälkeenkin jatkunut samanlaisena kuin aiemminkin. Eveliinan vanhemmat pitivät opettajan mukaan kiinni selkeistä vuoroasumisviikoista ja toimivat yhteistyössä lapsen asioissa. Opettajan mukaan Eveliina oli hyvässä psyykkisessä tasapainossa ja kaikki oli koulun näkökulmasta hyvin. Opettaja myös kuvasi Eveliinaa fiksuksi, rauhalliseksi ja älykkääksi tytöksi.

Seuraavassa esimerkissä vanhempien yhteistyö ja toisen vanhemmuuden tukeminen ja lapsen elämässä mukana oleminen näkyy koulussa myös niillä viikoilla, jotka eivät ole ns. omia vastuuviikkoja. Tämä tukee opettajan kokemuksen mukaan lapsen hyvinvointia. Opettaja on myös kokenut, että vanhempi jaksaa paremmin ottaa vastuuta ”omasta viikostaan”, kun lapsi on ollut edellisen viikon toisen vanhempansa luona.

*”Vuoroviikoin asuvan lapsen arki näyttäytyy toisilla hyvin tasaiselta ja voi ajatella, ettei se näy millään tavalla kouluun. Kaikkinensa sanoisin, et jos vanhemmat osaa luoda tilanteet toimiviksi niin lapsen tie on tasaisempi. Yhteistyön toimivuus on kaiken a ja o. Ja sellanen joustava yhteistyö ei-omalla-viikolla on hieno asia. Voi tehdä asioita lapselle tai toiselle vanhemmalle, vaikka ei ole oma viikko. Lapsen asioiden joustava järjestely helpottaa selkeästi sitä lasta. Sellainenkin huomio minulla on et kun vanhempi on saanut levätä viikon, niin taas jaksaa huolehtia omalla viikollaan. Se on hyvä asia ja heijastuu positiivisena lapsiin.” (H3)*

Yhteistyö ja vanhempien hyvä ja toimiva kommunikaatio sekä hyvä tiedonkulku kotien välillä nousivat myös esille haastatteluissa seuraavalla tavalla.



*“Hienoa on nähdä vanhempien yhteistyö ja se, että he on puheväleissä. Kun puhevälit on hyvät, niin kaikki lapsen asiat sujuu paremmin.” (H4)*

*“On perheitä, joissa eron jälkeen vuoroasuminen toimii hyvin. Vanhemmat puhaltavat eron jälkeenkin yhteisen tavoitteen eli lapsensa eteen. Tieto kulkee kotien välillä ja avoimuus auttaa paljon tässä asumisjärjestelyssä elävää lasta. Vuoroasumisjärjestely voi tuottaa lapselle myös iloa, jos kotien ilmapiiri rauhoittuu eron jälkeen.” (H5)*

Yksi haastateltavani nosti haastattelussa esille myös lapsen ikätasoisesti kehittyneet tunnetaidot, jotka auttavat ja tukevat lasta. Lisäksi tarvitaan vanhempien hyvää ja toimivaa yhteistyötä.

*“Kun lapsi on tasapainoinen ja tunnetaidoiltaan ikätasoinen ja vanhempien vuorovaikutus toimivaa, niin asumisella ei mielestäni ole kouluun päin kovinkaan suurta merkitystä.” (H3)*

*“Toinen vanhempi voi pystyä tukemaan lasta paremmin vaikka jossain oppiaineessa. Ilmapiiri voi myös eron jälkeen olla rauhallisempi kuin ennen ja lapsi pystyy näin paremmin käymään sit koulua.” (H5)*

Yhteenvetona tämän kategorian osalta voisi nähdä sen, että kun vanhemmat ovat asiallisissa ja jopa hyvissä väleissä keskenään, opettaja kokee, ettei vuoroasumisratkaisulla ole vaikutusta lapsen koulunkäyntiin eikä vuoroasuminen näy koulussa. Opettajat korostivat haastatteluissa vanhempien hyviä puhevälejä, lähellä asumista ja erosta kertomista opettajalle hyvissä ajoin. Tiedonkulku lapsen asioissa, “puhaltaminen yhteen hiileen” ja avoimuus nousivat termeinä esille tekemissäni haastatteluissa. Haastatteluissa mainittiin myös se, että joskus vanhempien ero ja

asuminen kahdessa kodissa rauhoittaa lapsen arkea, kun kotien ilmapiiri rauhoittuu eron jälkeen.

### 5.1.2 Kaksi erilaista kotia ”Koulu on tasaisin hetki päivää”

Seuraavassa aineisto-otteessa tulee esille 5.-luokkalaisen Hannan erilainen arki kahdessa kodissa haastattelemani opettajan kertomana.

*”Tänä aikana kun mää oon Hannaa opettanu niin on ollut vuoroviikkokokeilua ja kaks viikkoo, kaks viikkoo. Mut tossa syksyllä kun mää näin isää, niin hän sanoi ettei oo taas toiminu ollenkaan. Et äiti kuuntelee paljon Hannan mielipiteitä ja isä haluis enemmän niinko pitää kiinni siitä, mitä vanhemmat on sopinu. Ja sit siellä isän luona on selkeet säännöt ja tiukemmat systeemit, niin hän ei niihin sit oikein niinko halua. Ja saa sit välillä muutettua sitä systeemiä, et ollaankin enemmän äidin luona. Ja nyt tätä viimesintä mää en sit ihan niinko tiedä - mulla on arviointikeskustelu tulossa et sit mää ehkä taas kuulen vähän enemmän. Et se on hyvin epäselvää nyt kyllä, et paremminkin on toiminu jossain vaiheessa. Hanna on tottunu siihen, et äidin luona hän saa tehdä mitä huvittaa ja sit kun isällä onkin ne rajat, ni sit niitä rajoja vastaan niinko rähistään. Ja et se on hyvin paljon epäselvempi se arki (äidin luona). Isän luona hän on yleensä tehny läksynsä ja siellä ruokitaan säännöllisesti ja arki sujuu kaikella tavalla paremmin. Ja ehkä äidin luona siinä vaatetuksessa on enemmän puutteita, ettei oo yleensä ihan säänmukaset vaatteet. Et en sit tiedä on eri vaatteet siellä isän luona ja sit toiset vaatteet äidin luona. Tällanen vaikutelma vois tulla.*

*Äidillä on myös monenlaista sairautta et siinä voi olla myös tällasta menettämisen pelkoo tai huolestumista (äidistä). Et on hyvin mahdollista et hän on semmonen äidin toinen käsi siellä kotona, semmonen joka tekee ja touhuua - on niinko oppinut... Ja Hanna on sit kans tällanen äärettömän herkkä, ihan todella herkkä tyttö ja mun mielestä semmonen pieni tyttö. Ja kyl se arki on niin erilaista niissä (kodeissa) ja se henkinen olotila on*

*erilainen eri kodista tullessa. Ja ahdistuksia on purkautunu jopa itkemällä et sitten on siinä tilanteessa juteltu syvällisemmin. Et aika kova tilanne hänellä, varmaan pää on täynnä kysymyksiä, epäilyjä ja pelkoja. Et vaikka molemmat vanhemmat rakastaa Hannaa ja välittää hänen tulevaisuudestaan, mutta ei pysty keskenään hakemaan sopivaa tasapainoo siihen hommaan. Ja hänestä mää oon joskus ajatellu, et miten paljon mustaa hänellä on siellä sielussa, että jotain vois sattua. Aika kova elämä, mää kattelen täältä niinko pienen tytön elämäksi. Et sillain täällä koulussa kuitenkin mää aattelen, et hänellä on välitunneilla kavereita ja kaikki on menny sillain hyvin. Et voi niinko ajatella et tääl on kuitenkin ehkä se päivän positiivisin osa välillä et kyllä tää ehkä tää koulu on tasasin paikka päivässä.” (H2)*

Tässä haastattelupätkässä korostuu se, että vanhemmat hoitavat kumpikin vanhemmuuttaan omilla tahoillaan eivätkä tee yhteistyötä lapsen asioissa. Opettaja kokee, että lapsen arki on melko erilaista isän ja äidin luona. Lapsi ottaa paljon vastuuta ollessaan äidin luona, mutta saa toisaalta olla ja elää siellä melko vapaasti, ilman rajoitteita. Isän luona hänellä on puolestaan melko tiukat rajat, joita vastaan hän välillä kapinoi haluamalla olla enemmän äidin luona. Opettaja kokee, että isän luona lapsen arjesta ja asioista huolehditaan enemmän, kun taas äidin luona hän on enemmän ”oman itsensä varassa” ja enemmän vastuussa itsestään. Opettaja miettii haastattelussa myös sitä, onko lapsi huolissaan äidistä ja tämän pärjäämisestä ja haluaa sen vuoksi olla enemmän äidin luona huolehtimassa äidin hyvinvoinnista, ei pelkästään sen vuoksi, että äidin luona ei ole niin paljon rajoja kuin isän luona. Myös vuoroasumisen syklit ovat tämän lapsen kohdalla olleet melko vaihtelevia, eikä opettajakaan ole ihan selvillä siitä, asuuko lapsi vuoroviikoin vai kenties kaksi viikkoa, kaksi viikkoa- systeemillä vanhempiansa luona. Lasta kuunnellaan paljon ja myös lapsi saa määrittää asumistaan etenkin äidin luona, isä haluaisi pitää tiukemmin kiinni sovitusta systeemistä, joka on lopputuloksena kuitenkin epäselvän oloinen –

niin lapselle kuin opettajalle - ja ehkä myös vanhemmille. Opettaja kokee molempien vanhempien rakastavan lastansa, mutta puutuvan yhteistyön ja yhteisten käytäntöjen vuoksi lapsi ei voi niin hyvin, kuin olisi mahdollista.

Joskus kotien erilaisuus saattaa näkyä myös fyysisen ympäristön ja kodin tavaroiden erilaisuutena, kuten seuraavassa esimerkissä:

*"On ollut niin, että tullaan hienolla, uudella ja kalliilla pyörällä kouluun ja taas toisella viikolla ihan rämällä, rikkinäisellä. Erot voivat olla näin silmiin pistävät. Panostetaan ja arvoistetaan eri asioita. Välillä saa hävetä tavaroitaan ja välillä ei. Toisessa kodissa huolehditaan vaatteista ja tavaroista ja toisessa taas ei." (H3)*

Vanhemmat saattavat myös nähdä lapsen tuen tarpeen eri tavalla, kuten opettaja seuraavassa kuvailee:

*"Lisäksi oon törmännyt siihen, että vanhemmilla on eri näkemys tuen tarpeesta. Toinen näkee vaikka terapian tarpeellisena, mutta toinen vanhemmista ei. Silloin esimerkiksi kuljettaminen terapiaan ei hoidu toisella viikolla, kun sitä ei nähdä tarpeellisena." (H3)*

Vanhemmuuden ja kotien erilaisuus saattaa näkyä myös siinä, mitä lapselta kummankin vanhemman luona odotetaan. Tämä saattaa opettajan kokemana olla lapselle hyvin stressaavaa, kun hänen pitäisi osata toimia kummassakin kodissa odotusten ja vaatimusten mukaisesti.

*"Odotetaan ja vaaditaan eri viikoilla eri määrä asioita lapselta. Lapsi on kovassa paineessa välillä ja lasta sekoittaa mitä ja milloinkin vaaditaan. Tämä aiheuttaa lapsella suurta hämmennystä." (H3)*

Kotien erilaisuus saattoi näkyä myös läksyjen tekemisessä ja muulla tavoin lapsen käytöksessä.

*”Kuudesluokkalaisella Liisalla oli aina äidin luona tehtävät tekemättä. Siellä pelattiin paljon, koko perhe pelas (videopelejä). Isän luona hoidettiin läksyt ja rutiinit oli kohdillaan. Tää isän viikko oli aina paljon helpompi koulussa. Liisa näytteli aina äitiviikkojen jälkeen piirrettyjä käsiään luokkakavereille. Hän purki pahaa oloaan piirtämällä; piirsi paljon tunneillakin ja kaikki kirjat, vihot ja paperit oli piirrettyjä. Ja sit hän haki huomiota sanomalla ettei osaa.” (H4)*

*”Sääntöjen noudattaminen on tosi vaikeaa, riippuu kummalla vanhemmalla on ollut. Huomaa heti, kumman viikolla on säännöt. Sitten kokeillaan koulussakin mitä kaikkea voi tehdä, uhitellaan.” (H4)*

Vanhempien erilaiset kodit, kasvatustyyli ja vaatimukset lasta kohtaan näkyvät koulussa. Lapsi voi toisessa kodissa huolehtia paljon itse itsestään ja omista asioistaan. Toisen vanhempansa luona hänellä puolestaan on tiukat rajat ja säännöt sille, miten kotona ollaan ja vanhempi vastaa vahvasti lapsen kasvatuksesta. Tästä saattaa aiheutua lapselle kiukuttelua koulussa ja lapsi voi haluta viettää enemmän aikaa kodissa, jossa hänellä ei ole niin tiukkoja sääntöjä. Joskus lapsi voi myös kantaa vastuuta ja huolta toisesta vanhemmasta ja tämän pärjäämisestä. Myös koulutehtävistä voidaan eri kodeissa kantaa vastuuta hyvin eri tavalla ja tasoisesti.

### 5.1.3 Vanhemmilla vakavia ristiriitoja “Lapsi on iloton taakankantaja”

Seuraava aineisto-ote kuvaa sitä, kuinka 1.-luokkalainen Lassi asuu riitaisten erovanhempien ristipaineessa. Opettajan kokemuksena on, että tällaisessa tilanteessa lapsi on levoton, iloton ja vanhempien riitely vaikuttaa häneen monin tavoin.

*“Arki näyttäyty luokassa niin, et lapsi oli mun mielestä sellanen levoton. Sitä ei enempää tutkittu, et mistä se levottomuus johtu. Hän oli mun mielest iloton ja semmonen, jos lapsi*

*on huoleton, niin hän ei ollu huoleton. Et se aina välittyi et millon on viikonloppu tulossa tai sit kun tuli viikonlopun jälkeen maanantai, niin sit se myös tavallaan, et orientoituminen siihen viikkoon tai sen viikonlopun jälkeen riippuen aina siitä, et mitä sen viikonlopun jälkeen oli tapahtunut. Mun mielest hän vaikutti taakan kantajalta. Hänen piti kauheesti jännittää ja etukäteen niinko miettiä, et kun hän tykkää äidistä ja äidist ois kiva puhua ja toisaalta sit et miten hän kannattelis sitä isän jaksamista niinko. Hän joutui ikäisekseen ihan kohtuuttomaan sellaiseen roolinvaihtoon, niin mää ajattelisin.*

*Siihen niinko oppimiseen ei ollut vaikutusta, et jos sää tarkotat semmosta niinko aroosanoja tai tekemistä tai muuta. Et molemmissa kodeissa ei jääny mitään (tehtäviä) tekemättä, ei kummankaan kotona mitään sellaista.*

*Mutta että hän reagoi hyvin vahvasti siihen, että kun hänellä oli isä- ja äiti- vaatteet. Niin kerran kun hänellä sit sattu paita likastuun ja mentiin sit sitä repusta vaihtamaan, niin hän ei voinu laittaa sitä varavaatetta, kun se oli tullut sieltä äidin tyköö ja hän ei niinko halunnu mennä isän tykö siinä äiti paidassaan. Et hän meni siinä melkein niinko pois itsestään, se oli ikävää.” (H1)*

Haastattelun lopussa sama luokanopettaja totesi vielä sen, että lapsi toteutti vanhempiansa toivetta vuoroasumisesta, ilman mahdollisuutta vaikuttaa tilanteeseensa.

*“Et hän meni sinnikkäästi sen, mitä vanhemmat oli päättäny. Et mää menen äidille ja mää menen isälle. Tulen sieltä ja menen sinne.” (H1)*

Haastattelussa korostuu, että lapsen omalla mielipiteellä asumisensa suhteen ei ole merkitystä, vaan järjestely on vanhempien päättämä. Opettajan kokemana järjestely ei ole myöskään molempien vanhempien tahdon mukainen, vaan äiti olisi halunnut lapsen asuvan vain hänen luonaan.

Toisessa haastattelussa opettaja kuvasi lapsen tilannetta seuraavasti:

*”Ja tota, miten se pahimmillaan näyttäytyy kouluun. Se on käytöksen haastetta, pahimmillaan menee raivokohtauksiin ja on johtanut myös siihen, että on joutunut fyysisesti rajoittamaan lapsia, kun ei ole enää siinä omassa tunnemyllerryksessään pystynyt käsittelemään omia tunnetilojaan.” (H3)*

Opettaja jatkoi kokemuksellaan siitä, mistä lapsen käytös saattaisi johtua:

*”Et näiden lasten kohdalla stressitaso on ollut koko ajan sellainen, jos puhutaan et kun kuppi täyttyy niin tota kuppi täyttyy pienistä stressipisaroista ja kun se on täynnä yksikin pisara pistää kupin nurin. Tuntuu, että joidenkin lasten kohdalla se kuppi on koko ajan piripinnassa.” (H3)*

Lapsen oppimiseen vuoroasumisjärjestelyllä ei kuitenkaan ole opettajan kokemana vaikutusta edes riitaisissa tilanteissa, vaan hankaluudet näyttäytyvät ennemminkin lapsen käytökseen ja koulussa olemiseen liittyvissä asioissa. Molemmissa kodeissa myös koulutehtävistä huolehdittiin samalla tavalla.

Eräs haastateltavani kuvasi, että erityisesti herkän ja tunnetaidoiltaan ikätasoaan jäljessä olevan lapsen kohdalla vanhempien riitaisuus aiheuttaa lapselle huonovointisuutta koulussa.

*”Kun lapsi on herkkä, tunnetaidot kehittymättömät ja vanhemmuus repivää, niin voi repiä lasta pahasti ja se näkyy koulussa.” (H3)*

Yllä mainitut kolme kategoriaa soveltuvat sisällöllisesti Maccobyn ym. (1990, 1993) tutkimuksissaan löytämään kolmeen eron jälkeiseen tapaan toteuttaa yhteistä vanhemmuutta. Maccobyn ym. tutkimuksen mukaan yhteistyötä tekevät vanhemmat keskustelevat lapsista ja lasten asioista keskenään, välttävät riitoja ja pikemminkin tukevat kuin vesittävät toistensa vanhemmuutta. Toisiinsa sitoutumattomat vanhemmat

ovat tekemisissä lastensa kanssa, mutta kumpikin omalla tahollaan ja tavallaan, eivätkä he puutu toistensa tekemisiin. He välttävät keskinäistä kommunikointia. He keskustelevat pelkästään lasten välityksellä, mikä vähentää suorien konfliktien määrää, mutta myös suoraa keskinäistä yhteistyötä. *Riitelevät vanhemmat* kommunikoivat keskenään, mutta kritisoiden ja kyseenalaistaen toisen vanhemmuutta ja puolustaen omaansa.

Myös Autonen-Vaaraniemen ja Forsbergin (2015) tutkimuksen emotionaaliset ulottuvuudet vastaavat omia tutkimustuloksiani. Autonen-Vaaraniemi ja Forsberg kuvasivat vuoroasumisen emotionaalisia ulottuvuuksia seuraavasti: Vuoroasuminen näyttäytyi heidän kirjoitelma-aineistonsa pohjalta niin onnistumistarina, tragediana kuin ristiriitaisina kokemuksina.

Voisiko myös ajatella, että kahteen jälkimmäiseen kategoriaan kuuluvat lapset ovat niitä, jotka Linnavuoren (2018) tutkimuksen mukaan päättyvät nuoruusiässä vaihtamaan asumisratkaisua ja luopumaan vuoroasumisesta, koska kokevat sen liian haasteellisena käytännön asioiden ja ihmissuhdesyiden vuoksi. Lapsuudessa tehdyissä haastatteluissa nämä nuoret eivät olleet osanneet nimetä vuoroasumiseen liittyviä haasteita.

Lapsi on usein solidaarinen vanhemmilleen, eikä halua pahoittaa kummankaan vanhempansa mieltä. Lapsi siis saattaa sopeutua monenlaisiin tilanteisiin ja kenties vasta isompana hän voi uskaltaa sanoa ääneen toiveensa esimerkiksi vuoroasumisesta luopumisesta, toteutettuaan aiemmin vanhempiensa toivetta asumisesta kahdessa kodissa.

## 5.2 Kokemuksia kodin vaihtamiseen liittyen

Kodin vaihtamiseen eli ns. vaihtopäivään liittyvät seikat tulivat esille melkein jokaisessa haastattelussa jollakin tavalla. Useimmiten opettaja koki, että vaihtotilanteisiin liittyi hankalia ja ristiriitaisia tunteita; levottomuutta,



jännittyneisyyttä ja stressiä. Joskus opettaja koki lapsen olevan iloinen viikonlopun jälkeen tai hyvällä päällä tietäessään pääsevänsä ”mukavampaan kotiin”.

*”Se muutoksen odottaminen on ollut tosi stressaavaa, et ei oikein kykene koulussa työskentelemään kunnolla. Ja sitten näiden lasten kohdalla, kun muutos on tapahtunut niin sekin näyttäytyy. Et voi sanoa ettei olo oo oikein koskaan tasaista, kun katsoo asiaa koulun puolelta.” (H3)*

*”Ekaluokkalainen Tuomo alkoi jo torstaina miettiä, että perjantaina pitää mennä isän kotiin. Kädet tärisi, hän jännitti asiaa tosi paljon. Ei pystynyt keskittymään ja usein tuli itku.” (H4)*

*”Kun rytmi ja rutiini vaihtuu viikon välein, niin lapsen voi olla vaikea sopeuttaa arkirytmiansä aina siihen uuteen tilanteeseen. Ja sit tällaset monet jännitteet, ahdistukset ja pelot, odotukset ja tunnetilat vaikuttaa lapsen kouluarkeen ihan valtavasti.” (H5)*

*”Sitten taas viikonlopun jälkeen on tultu ilosena kouluun tai sitten jos lapsi tietää pääsevänsä mukavampaan kotiin, niin on ilonen siitä. Tosi paljon näkyy koulussa tämä vaihto. Erityisesti pienillä lapsilla. Isommat sulkeutuvat ja ovat hiljaa koulussa.” (H4)*

Haastatteluissa nousi esille myös se, että joskus lapsi vaihtaa kotia keskellä viikkoa, koska vanhemmat ovat halunneet sopia tällä tavoin. Tämä aiheutti hankaluuksia lapsille ja näkyi koulussa.

*”Erittäin hankalana olen kokenut keskellä viikkoa tapahtuvat vuorovaihdot. Oli yksi poika, jonka vaihto oli keskiviikkona. Vaihto oli aina vaikea, kun säännöt muuttuivat kesken kouluviikon.” (H4) Sitten taas viikonlopun jälkeen on tultu ilosena kouluun tai sitten jos lapsi tietää pääsevänsä mukavampaan kotiin, niin on ilonen siitä. Tosi paljon näkyy koulussa tämä vaihto. Erityisesti pienillä lapsilla. Isommat sulkeutuvat ja ovat hiljaa koulussa.” (H4)*

Haastatteluissa nousi esille se, miten kodin vaihtaminen saattaa vaikuttaa lapseen. Joskus lasta voi jännittää tulossa oleva kodin vaihtaminen ja hän voi olla levoton, jopa

ahdistunut tulevasta muutoksesta. Toisinaan lapsi voi olla iloinen päästessään ns. ”mukavampaan kotiin”, kotiin joka on lapselle jollakin tavalla mieleisempi. Kodin vaihtaminen kesken kouluviikkoa nousi myös esille tekemissäni haastatteluissa ja se koettiin opettajien taholta pääsääntöisesti negatiivisena asiana lapsen kannalta. Kun koti ja sen säännöt vaihtuvat kesken kouluviikon, on lapsella hankalaa sopeutua muutokseen.

Lapsi ei välttämättä itse osaa tunnistaa omia tuntemuksiaan tai kokea kodin vaihtamista hankalana ainakaan alakouluiässä. Kodin vaihtamisesta päättävät pitkälti vanhemmat ja lapsi toimii vanhempiensa sopimalla tavalla. Tässä voisi ehkä jälleen ajatella Linnavuoren (2018) seurantatutkimuksen kertovan siitä, että kasvettuaan lapsi saattaa haluta luopua vuoroasumisesta sen vuoksi, että hän kokee kodin vaihtamisen viikon välein haasteellisena ja uskaltaa isompana ja esimerkiksi murrosiässä sanoa sen ääneen vanhemmilleen.

### 5.3 Uusperhe voimavarana ja haasteena

Vuoden 2016 lopussa uusperheitä oli Suomessa 52 000, joka on 9 prosenttia kaikista perheistä. Uusperheissä oli tuolloin keskimäärin 2,1 lasta. Virallinen määritelmä uusperheelle on, että perheessä on vähintään yksi alle 18-vuotias vain toisen perheen aikuisen lapsi. (Belt 2018, 161.)

Uusperheitä koskevassa väitöskirjassaan Mari Broberg (2010, 215) toteaa uusperheen polkuja olevan hyvin monia ja erilaisilla perheillä oleva hyvin eri lähtökohtia yhteiselle perhe-elämälle. Luokanopettajien haastatteluissa uusperhe nousi esiin melko useasti, niin lasta tukevana kuin myös tämän elämää hankaloittavana kokemuksena. Seuraavassa lainauksessa opettaja kertoo isän uuden naisystävän tulleen läheiseksi 5.-luokkalaiselle Eveliinalle.

*”Eveliinalla on siitä isän uudesta tyttöystävästä mahdollisesti tullu aika läheinen, et hänelle Eveliina ompeli kassin. Emmää sillain kysyny, enkä halunnu penkoo, mut ajattelin kun hän puhu Pilvoistä ja äidin nimi on Maija... Ihan hieno juttu, jos isän naisystävöä on niin kiva, et hän halus tehdä kauppakassin ja antaa sen hänelle.” (H2)*

Lapsi voi luoda vanhempansa uuteen kumppaniin hyvinkin läheisen suhteen ja saada tältä tukea ja ymmärrystä kouluasioissa ja muutenkin. Joskus myös vanhemman uusi kumppani voi ottaa vastuuta lapsen koulunkäynnistä jopa enemmän kuin oma vanhempi.

*"Ilo on ollut kyllä huomata sekin, että uusperheen uusi äiti tai isä voi esimerkiksi tarkistaa ja tehdä innokkaasti lapsen kanssa läksyjä." (H4)*

Joskus suhde vanhemman uuteen kumppaniin ei ole hyvä ja tämä saattaa jopa toimia lasta vaurioittavalla tavalla.

*"Ekaluokkalainen Tuomo kertoi surullisia tilanteita, että jos katsotaan telkkaria niin en tiedä missä voin olla. Sohvalta minut tiputetaan lattialle, jotta isän uusi vaimo voi maata sohvalla ja katsoa telkkaria yhdessä isän kanssa." (H4)*

Haastatteluissa nousi esille myös se, miten moninainen ja vaihteleva lapsen perhepiiri voi olla. Vanhemman uuden kumppanin myötä perheeseen tulee uusia puolisisaruksia, uusia isovanhempia ja muita läheisiä.

*"Vanhemman uuden kumppanin lapset voi tuottaa haastetta ja paljon liikkuvia ja muuttuvia asioita, varsinkin jos he ovat hyvin eri-ikäisiä. Ja oman lisänsä tuovat joskus muuttuvat parisuhteet perheissä. Uudessa äidin tai isän kodissa ei enää välttämättä ole lapselle omaa huonetta ja hänen on se esimerkiksi jaettava äidin tai isän uuden kumppanin lapsen kanssa. Joskus voi olla niinkin, että lapsella ei ole mitään erityistä omaa tilaa, vaan hän nukkuu, vaikka olohuoneen sohvalla. (H5)*

*"Lapselle on kovaa asua monessa paikassa, toisessa osoitteessa saattaa olla lapselle oma huone mutta toisessa osoitteessa ei ole mitään paikkaa. Täytyy olla vaan lattialla ja kuunnella uuden perheen pienen vauvan itkua." (H4)*

Erotilanteen jälkeen lapsi saattaa joutua sopeutumaan hyvin monenlaisiin perhetilanteisiin, jotka hän saattaa kokea mukavina, neutraaleina tai haasteellisina. Lapsi saattaa saada vanhemman uudesta kumppanista hyvän aikuissuhteen elämäänsä ja tämä voi auttaa lasta paljon myös koulunkäyntiin liittyvissä asioissa.

Joskus uusi kumppani ei ole lapselle mieleinen tai ei toimi lapsen kannalta oikealla tavalla. Uudet sisarukset hankaloittavat elämää tai lapselle ei löydy tilaa uudessa perhekuviassa.

Lapsen perhepiiri uusperheessä voi olla hyvin moninainen ja myös muuttuva vanhempien erotessa uudestakin liitosta. Tällöin uudet sisarukset saattavat jopa kokonaan hävitä lapsen arjesta ja elämästä, jos he ovat olleet vanhemman uuden kumppanin lapsia. Myös suhde uusiin, vanhemman uuden kumppanin kautta elämään tulleisiin sukulaisiin, esimerkiksi tämän vanhempiin, saattaa kokonaan katketa ja tietyt kontaktit vain hävitä lapsen elämästä.

#### 5.4 Yhteistyöstä, huolen ilmaisemisesta ja vanhempainkeskusteluista

Haastatteluissa nousi kahdenlaisia kokemuksia vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön ja huolen ilmaisuun liittyen. Joskus opettaja koki, että ei kertonut huolestaan kovin avoimesti vanhemmille tai toiselle heistä, koska koki tarpeelliseksi suojella lasta. Toisinaan opettaja otti aika rohkeastikin kantaa siihen, kuinka vanhempien olisi hyvä toimia lapsen asioissa. Myös puolueettoman asenteen ottaminen korostui haastatteluissa.

Seuraavissa esimerkeissä opettaja halusi valita linjan, joka ei aiheuttaisi enempää hankaluuksia lapselle tai vanhempien välillä.

*”Oli parempi olla kertomatta isälle semmosia asioita, et mitä lapsi kerto hänen kodistaan, koska silloin se isä niinko syyllistäis sitä lasta, koska se kertoo hänestä tollasia asioita, mitkä ei oo totta – mitkä mää niinko uskosin et oli totta. Et sitä lähtee sille linjalla, et jos on jotakin keuhuttavaa, niin niitä sit kertoo taas isälle ja äidille laajemmin. Et sen haastavamman huoltajan lähellä niinko itsekin on sillain niinko ymmärtäväine ja kuuntelee ja kannatteleeki – ko silloin niinko sen lapsenki on parempi olla.” (H1)*

*”Jos molemmat vanhemmat näkevät kirjoittamani vastauksen (Wilmassa), niin täytyy miettiä, ettei se aiheuta vanhempien välille pahaa verta tai että onko parempi kirjoittaa molemmille erikseen.” (H3)*

Molempien vanhempien kuunteleminen koettiin myös neutraalina tapana toimia hankalissa tilanteissa.

*”Kuuntelen aika paljon molempia vanhempia ja olen puolueeton. (H4)*

*”Täytyy olla neutraali mielipiteissään, koska opettajahan ei elä sitä lapsen kotiarkea eikä tiedä aina mikä on totta ja mikä vaikka sit toisen vanhemman värittämää puhetta tunnekuohussa toista vanhempaa kohtaan.” (H5)*

Huolen ilmaiseminen lapsen tilanteesta ei ole aina helppoa. Opettaja voi kokea, ettei vanhempi halua kuulla opettajan ilmaisemaa huolta tai tämä voi alkaa syyllistää toista vanhempaa lapsen koulunkäyntiin liittyvistä hankaluuksista. Eräs haastateltavistani totesikin seuraavaa:

*”Olen korostanut yhteisissä tapaamisissa avoimuutta. Ja sitä, että lapsen asioissa kannattaa pelata samaan maaliin eli ei haeta syyllisiä tai sitä, joka jättää asiat tekemättä. Pyritään lapsen hyvään (koulu)arkeen erosta ja asumisjärjestelystä huolimatta.” (H5)*

Tässä haastattelussa opettaja koki, että hänen piti ottaa vastuuta siitä, että vanhemmat saisi toimimaan paremmassa yhteistyössä lapsensa asioissa niin, että tavoitteet ja keinot olisivat yhteneväisiä, eikä tilanteeseen liittyisi syyllistämistä tai arvostelua toisen vanhemmuutta kohtaan. Opettaja koki tämän tukevan lasta ja otti sen vuoksi kantaa asiaan.

Opettaja koki myös tarvetta ottaa vastuuta tilanteissa, joissa vanhemmilla ei ollut lainkaan puhevälejä ja auttaa tilanteessa sekä vanhempia että välillisesti myös lasta.

*”Opettajan täytyy ottaa vastuuta ja toimia välittäjänä näissä tilanteissa (kun vanhemmilla ei ole yhteistyötä eikä puhevälejä). Koen et mun tarvi yrittää auttaa.” (H4)*

Vanhempien yhteistyö tai sen puuttuminen näkyi opettajalle usein lisätyönä tai tilanteena, jossa piti miettiä, miten saa tiedon perille molempiin koteihin. Joskus vanhempi myös ilmoitti, ettei vastaa lapsen asioista, koska ei ole hänen luonapitoviikkonsa.

*"Täytyy miettiä, miten saan aina tiedon molempiin koteihin. Joskus vanhemmat eivät keskustele lapsen kouluasioista ollenkaan ja silloin täytyy olla koulun puolelta yhteydessä molempiin vanhempiin. Tuottaa ekstratyötä tänne koulun päähän." (H3)*

*"On vanhempia, jotka odottavat vain toiselta (vanhemmalta) toimintaa ja jättävät itse asiat hoitamatta. Olen törmännyt myös siihen, että kun soittaa toiselle vanhemmista, niin hän kehottaa soittamaan sille toiselle (vanhemmalle), kun ei olekaan juuri hänen vuoroasumisviikkonsa." (H5)*

Koulun arviointikeskustelut nousivat haastatteluissa esille sen myötä, tulivatko vanhemmat niihin yhdessä vai erikseen.

*"Ei he yhdes tullu ja erilaisist asioist keskusteltiin." (H1)*

Opettaja saattoi kokea, että erikseen tulevien vanhempien osalta arviointikeskustelu ei välttämättä tukenut lasta, koska puhuttiin erilaisista asioista ja kokonaisnäkemys jäi heikommaksi kuin jos vanhemmat olisivat olleet yhdessä paikalla.

*"Useimmiten on (vanhemmat tulleet yhdessä arviointikeskusteluun) – on ollut kuitenkin yksi perhe, joka ei halunnut tulla. Hankaloittaa tosi paljon lasten asioita, jos vanhempia ei saa yhdessä istumaan samaan pöytään." (H3)*

Joskus opettaja koki olevansa vanhempien välissä ja piti ikävänä sitä, että vanhempi tai molemmat heistä pyrkivät näkemään syyn lapsen kouluhaasteisiin toisessa vanhemmassa.

*"Kaikki vanhemmat eivät pysty osallistumaan yhteiseen arviointikeskusteluun. Toiset ovat välinpitämättömiä eivätkä puhu palaverissa mitään. Hankalaa olla opettajana siinä välissä. Syitä lapsen kouluhaasteisiin voidaan vierittää myös toisen vanhemman niskaan." (H4)*

Hyvänä kokemuksena opettaja mainitsi sen, kun vanhemmat tulivat yhdessä paikalle ja keskustelu lapsen asioista oli asiallista.

*"Emmin vanhemmat oli yhdessä arviointikeskustelussa ja he pysty ihan asiallisesti puhumaan."(H2)*

Joskus vanhempi puolestaan arvosteli lapsen toista vanhempaa koulun vapaamissa tilaisuuksissa, tässä esimerkissä koulun liikuntapäivässä. Palaveritilanteessa vanhemmat käyttäytyivät pidättyväisemmin ja olivat jopa melko hiljaa.

*"Arvostelevaa puhetta ei tullut niissä palaveritilanteissa - mutta koulun liikuntapäivässä kylläkin. Ja sama oli vuosi sitten, et näissä vapaamuotosissa tilanteissa on sit tullut enemmän isältä semmosta arvostelua, kun vaan toinen vanhempi on ollut läsnä. Et sitä ei oo tullu näissä palaveritilanteissa, että itse asiassa silloin molemmat vanhemmat on - isä on ollut aikaillaikin hiljaa." (H2)*

Haastatteluissa korostui opettajan tarve olla mahdollisimman neutraali ja puolueeton molempia vanhempia kohtaan. Joskus opettaja ajatteli, ettei ota ihan kaikkia asioita puheeksi vanhemman kanssa suojellakseen lasta. Toisinaan opettaja koki, että hänen tehtävänsä on nostaa asiat esille avoimesti ja auttaa näin sekä lasta että vanhempia. Jos vanhemmat eivät ole tulleet vanhempainkeskusteluun yhdessä, on opettaja kokenut tämän yleensä hankalaksi. Lapsen asioista ei välttämättä ole tällöin syntynyt kokonaiskuvaa eivätkä vanhemmat ole toimineet yhteistyössä. Opettaja on saattanut myös kokea, että vanhemmat tai toinen heistä ovat yrittäneet vanhempainkeskusteluissa syyttää toisiaan lapsen koulunkäyntiin liittyvistä hankaluuksista. Opettaja koki olevansa vanhempien välissä tällaisissa tilanteissa. Kodin ja koulun välinen yhteistyö ei toteudu aina erotilanteessa lapsen edun mukaisella tavalla tai lapsen parhaaksi. Jos vanhemmat eivät halua tulla yhteisen pöydän ääreen puhumaan lapsen asioista opettajan kanssa, ei kasvatuskumppanuus toteudu uuden opetussuunnitelman hengen mukaisesti. Jos vanhempi tulee keskustelemaan ja käyttää ajan toisen vanhemman moittimiseen, ei tämäkään vie lapsen asiaa eteenpäin yhteistyön edellyttämällä tavalla.

## 5.5 Ohjaaminen palveluiden piiriin ja yhteistyö muiden tahojen kanssa lapsen asioissa

Kaikki haastateltavani olivat ottaneet vanhempien kanssa puheeksi muut palvelut ja ohjanneet vanhempia tai lasta keskusteluavun piiriin, lähinnä perheneuvolaan.

*"Ett oon mää ollut vanhempiinkin yhteydessä ja yrittänyt vihjasta, että nyt vois olla tarpeen johonkin muuhun apuun kuin mun apuun. Ja on Hanna sit käynytkin perhekeskuksessa juttelemassa." (H1)*

*"Tää lapsi kävi, hän oli tota käynyt keskustelemassa (perheneuvolassa, opettajan aloitteesta), mut se loppui lyhyeen. Koska siellä tää lapsi kertoi vaan niitä hyviä asioita eikä sieltä sit noussu... tai hän ei osannu tai halunnu kertoa. Aika taval niinko piti vaan itsellään niitä." (H1)*

*"Kyl mää oon koittanut ohjata heitä tonne perhekeskukseen et kun tuntuu että on kuitenkin ollu enemmän sitä entisen avioparin ongelmia, niinku keskinäistä ongelmaa, mistä sit johtuu ettei tytön asiat välttämättä täällä koulussa suju hyvin. Et oon ohjannu heitä keskustelemaan tällasiin huoltajuuteen liittyviin kysymyksiin ja niinkun aikuisten asioihin sitten." (H1)*

Seuraavassa haastattelupätkässä opettaja kertoo koulun oppilashuoltoon kuuluvia tahoja, joihin on ollut yhteydessä lapsen asioissa. Hän mainitsee myös moniammatillisen yhteistyön eri tahojen kesken.

*"Olen ottanut yhteyttä erityisopettajaan, terkkariin, koulupsykologisiin, kuraattoriin, rehtoriin ja saanut apua. Välillä on kokoonnuttu moniammatillisesti." (H4)*

Kolmessa haastattelussa opettaja mainitsi myös lastensuojeluilmoitusten tekemisen ja yhteistyön lastensuojeluviranomaisten kanssa.

*"Olen paljonkin ottanut vanhempien kanssa puheeksi asioita ja olen tehnyt myös lastensuojeluilmoituksia." (H4)*

*"Olen ollut mukana lastensuojelun kanssa pidetyissä palavereissa ja toivonut niissä*



*lapselle ja vanhemmille apua. Ja tiedän, että vaikkapa perhetyö on ollut apuna yhdessä perheessä, lähinnä isän kotona.” (H5)*

*”Olen ottanut yhteyttä myös lastensuojeluun. On ollut vanhempia, jotka toivovatkin apua lastensuojelusta, mutta sen pitää sit opettajan tehdä. He eivät itse ole kyenneet siihen.”(H4)*

Tekemissäni haastatteluissa korostui se, että kaikki haastatteleman opettajat olivat hyvin tietoisia siitä, mitä moniammatillisia palveluja on olemassa lapsiperheiden tueksi. Opettajat olivat myös rohkeasti ja avoimesti ottaneet huolensa puheeksi vanhempien kanssa ja ohjanneet sekä lapsia että vanhempia palveluiden piiriin ja tehneet myös itse moniammatillista yhteistyötä mm. lastensuojelu-viranomaisten kanssa. Useimmiten palveluista oli ollut lapselle ja perheelle myös hyötyä, vaikka aina lapsi ei puhunutkaan tilanteestaan joko solidaarisuudesta vanhempiaan kohtaan tai kenties nuoresta iästään johtuen.

## 6.YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkimusta varten tekemissäni haastatteluissa ja haastattelemani opettajien kokemuksissa nousee erityisesti esille vanhempien yhteistyö lapsen asioissa. Kaikki haastateltavani kokivat, että mikäli vanhemmat tekevät yhteistyötä lapsen asioissa, heillä on asialliset ja toimivat puhevälit eivätkä he riitele keskenään, ei vuoroasuminen juuri näy lapsen kouluarjessa ja koululuokassa. Jos vanhemmat tekevät heikosti yhteistyötä ja esimerkiksi kotien säännöt ja kasvatusilmapiiri ovat kovin erilaiset, näkyy tämä lapsessa eri tavoin. Lapsi voi olla aikuista kohtaan haastava ja hän saattaa ilmaista ahdistustaan esimerkiksi synkillä puheilla. Riitaisten ja esimerkiksi oikeudessa lapsen asioista riidelleiden vanhempien keskellä elävä, vuoroviikoin kahta kotia asuva lapsi reagoi myös koulussa niin, että opettaja kiinnittää tämän käytökseen huomiota. Lapsi voi olla levoton, itkuinen tai huolissaan siitä, että osaa olla tarpeeksi neutraali vanhempiansa välissä. Hän yrittää esimerkiksi olla puhumatta äidistä isän luona, jos tietää ettei isä halua kuulla äidistä mitään. Hän voi myös olla huolissaan siitä, etteivät isän kotiin kuuluvat tavarat mene vahingossa äidin luokse tai toisinpäin. Lapsi voi myös joutua kohtuuttoman paljon ja ikätasolleen kuulumattomalla tavalla huolehtimaan tavaroistaan yksin tai olemaan ilman tarvittavia opiskeluvälineitä, jos ne ovat unohtuneet toiseen kotiin.

Lapsen kognitiivisiin taitoihin vuoroasumisella ei koettu olevan yhteyttä. Kaikki haastattelemani opettajat myös kokivat, että koulutehtävät tehdään ja niistä huolehditaan pääsääntöisesti molemmissa kodeissa (poikkeuksena erilaisten sääntöjen kodit) ja vanhemmat huolehtivat tällä tavoin lapsen koulunkäynnistä. Opettajien kokemuksissa näkyi se, kuinka kodin vaihtaminen saattaa kuormittaa lasta ja nämä vaihtotilanteet korostuvat oppilaan käytöksessä. Lapsi voi olla levoton tai jopa itkuinen joko ennen vaihtopäivää tai sen jälkeen. Kodin vaihtaminen kuormittaa

lasta vielä enemmän, jos se tapahtuu keskellä kouluviikkoa eikä viikonloppuna. Myös koulutavaroiden kulkeminen kotien välillä voi olla hankalaa, ja lapsi saattaa olla vaikka koko viikon ilman toisen vanhemman luokse unohtunutta koulukirjaa tai -vihkoa, kun sitä ei syystä tai toisesta johtuen voi hakea toisesta kodista.

Joissakin haastatteluissa opettajat kokivat lapsen luontaiset ominaisuudet (fiksuus, älykkyys, akateeminen osaaminen) lasta tukevana asiana ja voimavarana. Herkkyys ja ikätasoa alhaisemmat tunnetaidot puolestaan nousivat esille asioina, jotka eivät välttämättä tukeneet lasta vanhempien ero- ja vuoroasumistilanteessa.

Kaiken kaikkiaan tutkimukseni todisti sen, että opettaja tietää paljon lapsen arjesta ja kotiasioista. Pienemmät lapset puhuvat asioita ääneen opettajalle, isommista oppilaista kokenut, lasta pidempään opettanut opettaja pystyy ”lukemaan” asioita, vaikka nämä eivät puhuisikaan tilanteestaan. Sulkeutuminen ja hiljaa oleminen voi olla opettajan kokemuksena lapsen oireilua jostakin. Lapsen levottomuus herättää tutkimukseni pohjalta opettajassa huolta ja pohdintaa siitä, mistä levottomuus johtuu. Opettajat pohtivat, pitäisikö asia ottaa puheeksi lapsen vanhempien kanssa ja alkaa tutkia levottomuuden syitä. Joskus opettaja koki, että lapsen mielessä on paljon synkkiä ajatuksia ja ahdistusta, joiden opettaja pelkäsi kenties joskus ”nousevan pintaan” lasta vaurioittavalla tavalla.

Mielestäni aihetta olisi tärkeää tutkia enemmän ja saada lisää tietoa opettajien kokemuksista liittyen lapsen vuoroasumiseen ja koulunkäyntiin. Myös opettajankoulutuksessa lapsiperheiden eroista, vuoroasumisesta ja erilaisista tukitoimista (mm. koulukuraattoripalvelut ja perheneuvola) olisi hyvä kertoa tuleville opettajille. Opettajan työ on nykypäivänä hyvin laaja-alaista ja siihen kuuluu paljon myös lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin havainnointia ja tukemista. Lapsi viettää suuren osan arjestaan koulussa ja koululuokassa, jolloin opettaja voi muodostua hänelle hyvin tärkeäksi ja luotettavaksi aikuiseksi. Opettajan olisikin hyvä

tietää laajemminkin perheiden tukemiseen liittyvistä palveluista ja uskaltaa ottaa huolensa puheeksi lapsen vanhempien kanssa. Opettajan olisi tärkeää osata ohjata lasta ja vanhempia erilaisten palvelujen piiriin silloin, kun opettaja kokee lapsen voivan huonosti vanhempien tilanteesta tai kotitilanteesta johtuen.

Omassa tutkimuksessani haastattelemani opettajat olivat kokeneita, pitkään opettajan työtä tehneitä ammattilaisia. Haastatteluissa nousi esille heidän tietämyksensä siitä, mitä palveluja yhteiskunta lapsiperheille tarjoaa. He olivat myös ottaneet huolensa puheeksi vanhempien kanssa ja ohjanneet lasta ja/tai vanhempia palveluiden piiriin ja tehneet jopa lastensuojeluilmoituksia ja yhteistyötä lastensuojeluviranomaisten kanssa saadakseen lapselle apua ja tukea. Voisin ajatella, että nuori ja vastavalmistunut opettaja lienee hieman toisenlaisessa tilanteessa näiden asioiden suhteen. Vaatii uskallusta ja rohkeutta ottaa vaikeita asioita puheeksi vanhempien kanssa.

Koska tutkimusaineistoni koostui vain viidestä haastattelusta, voi toki pohtia sitä, miten pitkälle meneviä johtopäätöksiä haastatteluista voi tehdä. Haastatteluista nousee viiden luokanopettajan kokemuksia ja heidän kokemuksilleen antamia merkityksiä siitä, miten vuoroasuinen näkyy ja näyttäytyy lapsen koulukäynnissä. Koen kuitenkin, että haastatteluista nousevat kokemukset ja teemat olivat melko yhteneväisiä oman ennakkokäsitykseni osalta sen suhteen, että vanhempien keskinäiset välit ja yhteistoiminta tai sen heikkoudet ja puuttuminen, näkyvät lapsen kouluarjessa useammalla eri tavalla. Kun vanhemmat ovat yhteistyökykyisiä ja pystyvät keskustelemaan lapsen asioista toistensa kanssa, sujuu lapsen koulukin opettajan kokemuksen mukaan paremmin. Kun vanhemmat eivät ole tekemisissä keskenään ja kasvattavat hyvin erilaisella tavalla tai riitelevät eivätkä pysty oikein lainkaan yhteistyöhön, tämä näkyy lapsen oireiluna myös koulussa.

Jouduin koronapandemian vuoksi toteuttamaan kaksi viimeistä haastattelua puhelimitse videopuheluna ja koen, että näissä haastatteluissa kohtaaminen ei haastateltavan ja haastattelijan välillä ehkä tullut aivan niin aidoksi ja avoimeksi kuin silloin, kun toteutin haastattelut haastateltavani kanssa samassa tilassa. Tutkimustulosteni osalta en kuitenkaan usko tällä asialla olevan kovin suurta merkitystä. Kaikki haastatteleman opettajat kertoivat kuitenkin kokemuksistaan hyvin avoimesti ja rohkeasti sekä pitivät tutkimusaiheittani hyvin tärkeänä ja tutkimisen arvoisena.

Tutkijana koen onnistuneeni pysymään neutraalina niin haastattelutilanteissa kuin tuloksia analysoidessani. Haastatteluista nousevat asiat ja teemat olivat minulle lastenvalvojan työn kautta melko tuttuja, mutta yllätyin siitä, kuinka paljon tietoa kodin asioista sekä vanhempien keskinäisistä väleistä ja toiminnasta välittyy opettajalle kouluun. Toki myös jokainen opettaja kokee ja tulkitsee asioita omalla tavallaan. Tutkimukseni tulokset eivät olleet yllättäviä. Arvioin myös omasta edellisestä lastenvalvojan työstäni käsin, että vanhempien toiminnalla on lapsen hyvinvoinnin kannalta suuri merkitys, niin lapsen arjessa kuin myös koulun käynnin suhteen. Tutkimustulosten kautta oma ajatteluni syveni ja ajattelen entistä enemmän, että sillä miten vanhemmat hoitavat eronsa, on merkitystä lapselle. Kun vanhemmat erosta huolimatta sitoutuvat yhteiseen vanhemmuuteen ja pyrkivät tekemään yhteistyötä lapsensa asioissa, on tällä ratkaiseva positiivinen vaikutus lapsen hyvinvointiin ja koulunkäyntiin.

Avio- sekä avoerot lapsiperheissä ovat nykyään yleisiä ja vuoroasuminen yhä useammin valittu asumisratkaisu eron jälkeen. Tästä syystä opettajan olisi hyvä olla pedagogisen tehtävänsä ensisijaisuuden ohella tietoinen erilaisista perhemuodoista ja siitä, miten esimerkiksi vanhempien vaikea erotilanne ja vuoroasuminen saattaa vaikuttaa lapseen. Koulun ja kodin yhteistyön merkitys näissä

tilanteissa korostuu ja koulu sekä opettaja ovat tässä yhteistyössä tärkeässä roolissa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissakin korostuu koulun rooli vanhempien ja opettajan välisessä yhteistyössä. Koulun tulee olla yhteistyössä aktiivinen toimija, joka edistää lapsen kouluasioiden myönteistä kehittymistä myös vuoroasumistilanteissa. Opettajan tulisi tehdä yhteistyötä vanhempien suuntaan ja pyrkiä löytämään toimivat yhteistyön kanavat molempiin lapsen vanhempiin.

## LÄHTEET

Aaltonen, A-K. 2009. Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimissa. Helsinki: Edita Publishing.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Amato, P.R. 2005. The impact of family formation change on the cognitive, social and emotional well-being of the next generation. *The Future of Children*, 15, 75-96.

Autonen-Vaaraniemi, L. & Forsberg, H. 2015. Vuoroasuminen lapsuuden paikkakokemuksina kolmen tyyppitarinan valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (5), 447-455.

Bakker, W. & Mulder, C.H. 2013. Characteristics of post-separation families in the Netherlands: shared residence versus resident mother arrangements, *GeoJournal, Spatially Integrated Social Sciences and Humanities*, 78, 851-866.

Belt, H. 2018. Lapsellinen ero. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Kosmos.

Bjarnason, T., Bendtsen, P., Arnarsson, A., Borup, I., Iannotti, R., Löfstedt, P., Haapasalo, I. & Niclasen, B. 2012. Life Satisfaction Among Children in Different

Family Structures: A Comparative Study of 36 Westwrn Societies. *Children & Society* (26), 51-62.

Broberg, Mari 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010.

Davies, H. 2015. Shared parenting or Shared care? Learning from Children's Experiences of Post-Divorce Shared Care Arrangement. *Children & Society*, 29, 1-14.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Gadamer, H-G. 2004. Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Suom. Ismo Nikander. Jyväskylä: Vastapaino.

Hakala, J.T. 2018. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.



Hagqvist, C. 2015. Family residency and psychosomatic problems among adolescents in Sweden: The impact of child-parent relations. *Scandinavian Journal of Public Health* 44 (1), 36-46.

Hirsjärvi, T. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Kakkori, L. & Huttunen, R. 2011. Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus. <http://users.utu.fi/rakahu/fenomenografia2011.pdf> Luettu 7.5.2020

Kafle, N.P. 2011 Hermeneutic phenomenological research method simplified. *Bodhi: An Interdisciplinary Journal* 5.

Karppinen, A. & Pihlava, P. 2016. Turvallinen vuorovaikutus kasvun ja oppimisen perustana. Teoksessa A. Ahtola (toim.) *Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karppinen, A. & Sjö, P. 2007. Lasten ryhmien dynamiikkaa. Teoksessa S. Raninen & T. Takalo (toim.) *Psykologina koulussa*. Helsinki: Edita. 115-146.

Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kronqvist, E-L & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOYpro.

Kurki-Suonio, K. 2000. Joint custody as an interpresentation of the best interest of the child in critical and comparative perspective. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 14, 183-205.

Kuula, Arja. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.

Lahtinen, Nina. 2012. Oppilaan oikeudet ja vanhempien vastuu. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola ja R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laine, T. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle

tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta 190/2019.

Lehtomaa, M. 2006. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa J. Perttula & T. Lantomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Helsinki, Dialogia, 163-194.

Linnavuori, H. 2007. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Jyväskylän yliopisto, väitöskirja.

Linnavuori, H. 2018. Vuoroasumisen kokemus lapsuudesta varhaisaikuisuuteen. Teoksessa H. Forsberg & A. Ritala-Koskinen (toim.) Monen kodin lapset. Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 23-51.

Maccoby, E. E., Buchanan, C. M., Mnookin, R. H. & Dornbusch, S. M. 1993. Postdivorce roles of mothers and fathers in the lives of their children. *Journal of Family Psychology*. 7(1), 24-38.

Metso, T. 2002. Hyvä alku kodin ja koulun yhteistyölle. Teoksessa O. Saloranta (toim.) Ensimmäiset kouluvuodet. Perusopetuksen vuosiluokkien 1-2 opetus. Helsinki: Opetushallitus.

Moilanen, P. & Rähkä, P. 2018. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mäkijärvi, L. 2014. Kahden kodin lapset. Miten tuen lasta vanhempien erossa. Jyväskylä: Docendo.

Nielsen, L. 2011. Shared parenting after divorce: A review of shared residential parenting research. *Journal of Divorce and Remarriage*, 52, 586-609.

Perttula, J. 1995 Kokemuksen tutkimuksen luotettavuudesta. *Kasvatus* 1/1995.

Perttula, J. 2006. Kokemus ja kokemuksen tutkimus. Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa J. Perttula ja T. Latomaa (toim) Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 115-162.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Perusopetusasetus 20.11.1998/852

Perälä, M-L, Halme, N. & Kanste, O. 2013. Johtaminen, palvelut ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa Reivinen J. & Vähäkylä, L. (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus. 121-134.

Pesonen, A. 2006. Koulyhteisön hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä. Yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden parissa. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki

kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Phillipsen, P., Tondeur, J., Pynoo, B., Vanslambrouck, S. & Zhu, C. 2019. Examining lived experiences in a professional development program for online teaching. *Australasian Journal of Educational Technology*.

Poijula, Soili 2007. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.

Reivinen, J. & Vähäkylä, L. 2013. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus.

Rissanen, A. 2016. Perhemuodon yhteys nuorten hyvinvointiin ja riskikäyttäytymiseen - erityistarkastelussa vuoroasuminen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (3), 247-258.

Silvén, M. 2005. Jaettu vanhemmuus - lapsen etu eronkin jälkeen. *Psykologia* 4/2005. 423-426.

Sinkkonen, J. 2011. Kiintymyssuhdenäkökulma vanhempien avo- tai avioeroon. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: WSOY.

Spruijt, E. & Duindam, V. 2009. Joint physical custody in the Netherlands and the well-being of children. *Journal of Divorce and Remarriage*, 51, 65-82.

Suomen vanhempainliitto. 2014a. Koti ja koulu. Luettu 15.10.2020.

<https://vanhempainliitto.fi/opettajalle/>

Suomen vanhempainliitto. 2018. Vanhempien barometri 2018. Luettu 2.10.2020.

[https://vanhempainliitto.fi/wp-content/uploads/2018/11/Vanhempien-Barometri-2018\\_raportti.pdf](https://vanhempainliitto.fi/wp-content/uploads/2018/11/Vanhempien-Barometri-2018_raportti.pdf)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportti 20/2020.

Toikkanen, J. & Virtanen, I.A. 2018 Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Lapin yliopisto. Rovaniemi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tökkäri, V. 2018 Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Toikkanen & A. Virtanen (toim.) Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Lapin yliopisto. Rovaniemi.

Varto, J. (1992) Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vuorinen, J. (toim.) 2000. Arviointi ja kehityskeskustelu. Koko kuva oppijasta. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.

Willen, H. & Richards, M. 2006. Communicative aspects of post divorce parental interaction in a Swedish sample: A longitudinal qualitative project. Paper presented at the International Conference on Children and Divorce, Norwich, United Kingdom.

## LIITE 1.

Teemahaastattelurunko

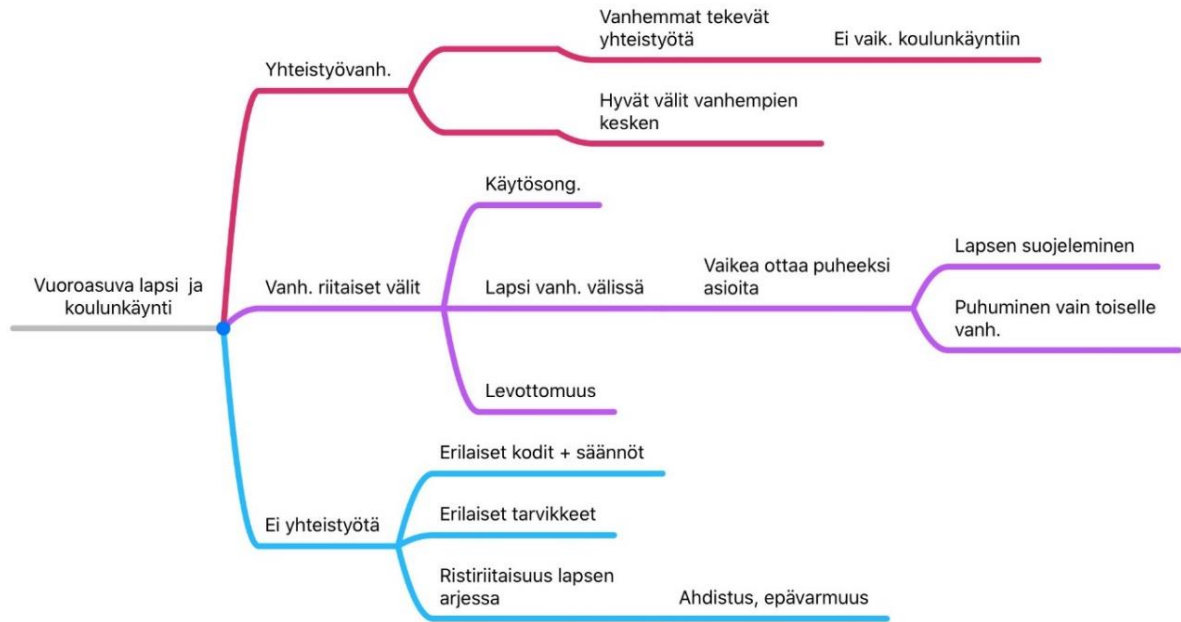
Taustatiedot; ikä, koulutus, työkokemus

Miten lapsen vuoroasuminen näyttäytyy työssäsi ja luokassa?

Näkyykö vanhempien hyvä ja toimiva yhteistyö tai sen puuttuminen lapsen kouluarjessa ja miten?

Mitä vaikutuskeinoja koet itselläsi olevan riitaisten vanhempien kanssa keskustelemiseen ja/tai oman huolesi esiin nostamiseen lapsen tilanteesta?

## LIITE 2.





## LIITE 3.



## LIITE 4.

